

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Тетяна Рубля, Ірина Мед, Тетяна Щеглова

Інтернет-
підтримка

МИСТЕЦТВО

4 клас

Тетяна Рубля, Ірина Мед, Тетяна Щеглова

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу
для 4 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

4 клас

Харків
Видавництво «Ранок»
2021

УДК 7:37.016 (075.2)
Р82

Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 16.01.2021 № 53)

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко

Ілюстрації художника *А. Г. Рублі*

Рубля Т. Є.

Р82 Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 4 кл. закл. загал. серед. освіти / Т. Є. Рубля,
І. Л. Мед, Т. Л. Щеглова. — Харків : Вид-во «Ранок», 2021. — 128 с. : іл.

ISBN 978-617-09-6909-5

УДК 7:37.016 (075.2)

ISBN 978-617-09-6909-5

© Рубля Т. Є., Мед І. Л., Щеглова Т. Л., 2021
© Рубля А. Г., ілюстрації, 2021
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2021

Зміст

Мистецтво українського народу	6	8
Український героїчний літопис	10	13
Народні обряди та свята	16	18
Краса народного танцю	20	22
Душа українського народу	26	28
Україна — багатонаціональна родина	32	34
Палітра мистецтва Криму	36	38
Віночок дружби	40	42
Веселковий водограй	46	48
Мистецька мозаїка	50	52
Мистецтво рідного краю	54	56
Творча подорож Європою	58	60
На гостину до Чехії	62	64
Подорож до сонячної Італії	66	68
Калейдоскоп мистецтва Німеччини.....	70	72
Класична Австрія	74	76
Вишукана Франція	78	80
Казкова Скандинавія	82	84

Балтійське різнобарв'я	86	88
Мотиви Закавказзя	90	92
Чудові інтонації Сходу	94	97
Загадкова Індія	100	102
Візерунки африканських ритмів	104	107
Мистецька Америка	110	113
Повернення в сучасну Україну	116	119
Мистецтво єднає світ	122	124
Словник			126

**Перелік творів
мистецтва**

Вітаємо, друзі!

Новий навчальний рік продовжує ваше знайомство зі світом мистецтва. У ньому ви вже не новачки — протягом минулих років вже багато чого дізналися й навчилися. Ви вже знаєте, які існують види художньої творчості, як вони допомагають створювати красу, умієте самостійно втілювати свої мистецькі задуми у малюнку, аплікації, ліпленні, музикуванні.

Прекрасна мова мистецтва єднає країни, зрозуміла та не потребує перекладу, адже в її основі — почуття й гармонія. Кожен народ світу — чудовий митець, а його творчість, наче коштовність у художній скарбниці світу. Отже, цього року ви подорожуватимете різними країнами, де познайомитесь з особливими мистецькими традиціями різних народів. Сподіваємося, що ці чудові відкриття збагатять ваш творчий досвід.

Отже, щиро бажаємо натхнення та успіхів у навчанні!

Авторський колектив

Робота з учителем/
учителькою

Спостерігаємо,
міркуємо, пояснюємо

Запам'ятайте

Співаємо та граємо

Слухаємо музику

Творимо красу

Підсумовуємо
та узагальнюємо

Працюємо самостійно
у вільний час

Додатковий матеріал

Запитання

Мистецтво українського народу

Відлунала веселкова пісенька теплого літа, і ранок першого вересневого дня наповнився мелодійними звуками шкільного дзвоника. Це наш край, наша держава зустрічають День знань — свято нових звершень і довгоочікуваних зустрічей дітлахів зі світом науки.

Цього дня у всіх школах проходять урочистості, під час яких діти й дорослі вшановують три головні державні символи — Гімн, Прапор та Герб України.

Гімн — урочиста патріотична пісня, визнана одним із головних символів країни.

Створення українського гімну бере початок з 1862 року.

Український поет Павло Чубинський написав вірш «*Ще не вмерла Україна*», а композитор Михайло Вербицький, захоплений цим твором, написав до нього музику. Так з'явилася пісня, якій в майбутньому судилося стати національним, а згодом Державним Гімном України.

П. Чубинський

М. Вербицький

Послухайте Державний Гімн України. За традицією його слухають стоячи, приклавши долоню правої руки до серця.

Визначте характер пісні, особливості її звучання. Які слова, на вашу думку, є головними? Які події суспільного життя українців супроводжує Гімн України?

Виконайте урочисто Гімн України.

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Вірші П. Чубинського
Музика М. Вербицького

Урочисто

Ще не вмер-ла Ук - ра - ї - ни і слава, і во - ля,

Ще нам, брат - тя мо - ло - ді - ї, у-сміхнеть-ся до - ля.

Зги-нуть на - ші во - рі-жень-ки, як ро-са на сон - ці.

За - па - ну - ем і ми, браття, у сво-їй сто - рон - ці.

Ду - шу й ті-ло ми по-ло - жим за на-шу сво - бо - ду,

І по-ка-жем, що ми, брат - тя, ко-заць-ко-го ро - ду.

Підготуйте на наступний урок улюблену українську народну пісню.

Кожна країна має свої державні та народні символи. Вони відображають її історію, традиції, духовність. У національному народному мистецтві ці символи збереглися найкраще і з великою шаную передаються від покоління до покоління.

Символ — це знак, позначення якогось предмета, явища, ідеї.

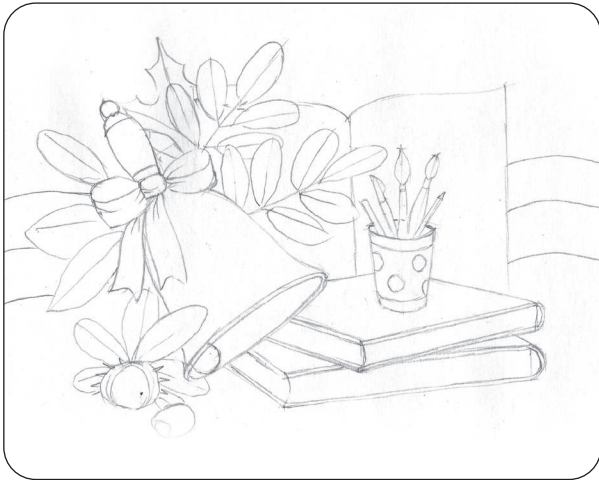
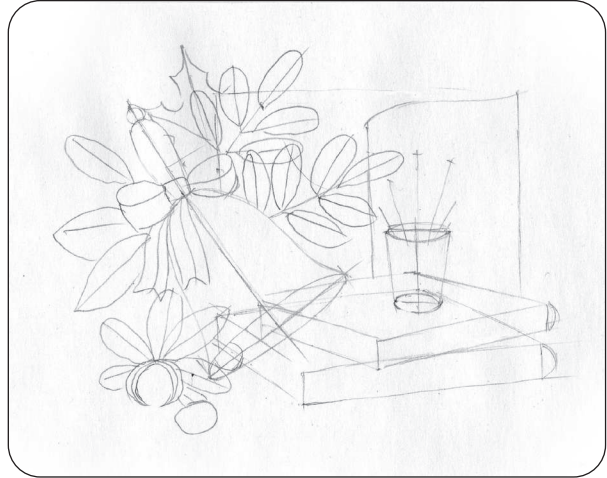
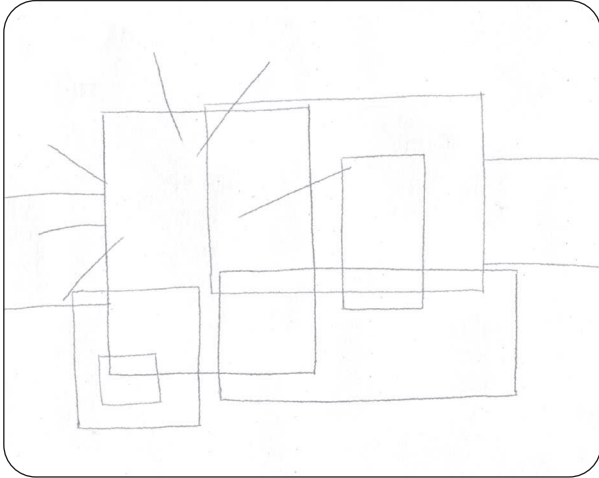
Народні символи — це символи, які втілюють риси народної культури.

Кожен народ у національних символах прагне виявити себе, показати свої чесноти і особливості.

Намалюйте фломастерами або кольоровими олівцями композицію «День знань» із зображеннями державних та святкових символів.

Розгляньте зображення символів. Який із них є народним, який святковим і чому? Розкажіть, що вони означають.

Український героїчний літопис

Героїчний епос є невід'ємною частиною української народної культури, поетичним втіленням любові до Батьківщини. В українському фольклорі особлива роль належить думам, історичним та козацьким пісням. У них оспівується минуле України, героїка і традиції козацтва, волелюбність та непохитність українського народу. Під час боротьби українського народу за свободу і незалежність народився своєрідний жанр народної творчості — думи.

Дума — жанр поетичного твору, історична пісня героїчного змісту.

Думи виконували **кобзарі** — українські народні співці, які мандрували країною та виконували пісні під супровід кобзи, бандури або ліри. Тому їх також називали **бандуристами** й **лірниками**.

Послухайте фрагмент «Думи про козака Голоту». Опишіть козака, якого ви уявили.

Які риси характеру українського козацтва відображені в думі? Визначте ознаки, що відрізняють думу від пісні. Розгляньте картини. Які почуття, що виникають під час слухання дум, зобразили митці?

Перед вивченням нової пісні виконайте поспівку. Об'єднайтеся у дві групи. Спочатку перша група співатиме її у повільному темпі, а потім друга група заспіває у швидкому темпі. Поміняйтеся ролями.

Пожвавлено

До Ре Мі Ре До Ре Мі Ре,
До Ре Мі Фа Соль Фа Мі Ре,
До Мі Соль Мі До...

Послухайте українську народну пісню «Їхав козак на війноньку» та розучіть її за нотним записом.

Про що розповідає твір? Який настрій передає музика? У якій музичній формі написана пісня?

Виконуйте пісню під власний інструментальний супровід. Об'єднайтеся у групи — хлопчики і дівчатка — та виконайте пісню у формі діалогу.

Маршово **Їхав козак на війноньку**

Ї- хав ко-зак на вій- но- ньку, ска- зав: «Про-щай, дів-чи-
но- нько, про- щай, дів- чи- но чор- но- бри- ва- я,
ї- ду в чу- жу- ю сто- ро- но- ньку».

Текст
пісні

Українські історичні пісні вшановують імена славетних синів нашої Батьківщини. Образ могутнього воїна, відданого рідній землі, постає з рядків цих народних творів. Вони не лише розповідають про подвиги героїв, а й передають найтонші відтінки їхніх почуттів.

Історичні пісні — це пісні, в яких відтворено історичні події, конкретні історичні постаті та висловлено ставлення народу до них.

Козацькі пісні — українські народні пісні, які виникли у XV–XVI ст. із появою козацтва.

Послухайте пісню кобзаря «*Ой кряче ворон*» з опери Миколи Лисенка «*Тарас Бульба*» й українську народну пісню «*Козака несуть*» в обробці Миколи Леонтовича.

Який характер творів? Чим схожі ці пісні? Про що вони розповідають? Розгляньте картини. Який жанр народних пісень відповідає цим творам?

Об'єднайтеся в групи та виконайте на шумових інструментах ритмічну вправу.

п і і і п і і і п п і і

і і п і і і п і і і і і

Думи — це дорогоцінна спадщина українського народу. У них розповідається про події, пов'язані з героїчною боротьбою українського народу проти іноземних загарбників. Герої українських дум виступають захисниками рідної землі, вони оспівані як виразники волі народу, його сили, мудрості.

З давніх часів склалося так, що бандура стала символом України, душею народу, улюбленим інструментом запорозьких козаків. Цей інструмент нерозривно пов'язаний з історичними піснями та волелюбними думами. Розгляньте картини. Опишіть їхні сюжети.

Кого художники зобразили на картинах? Який із цих творів нагадує відомий сюжет народного живопису? Опишіть його.

У селищі Петриківка, що на Дніпропетровщині, виник дивовижний і прекрасний народний промисел — петриківський розпис. Яскравими самобутніми візерунками із зображеннями квітів, листочків, ягід та птахів оздоблювали стіни хат, печі, скрині та різні дерев'яні предмети.

Традиційні елементи розпису

Розгляньте світлини бандур, прикрашених розписом. Зверніть увагу на гармонійне поєднання форми інструмента та візерунків.

Розробіть ескіз візерунка за мотивами петриківського розпису, яким можна прикрасити бандуру.

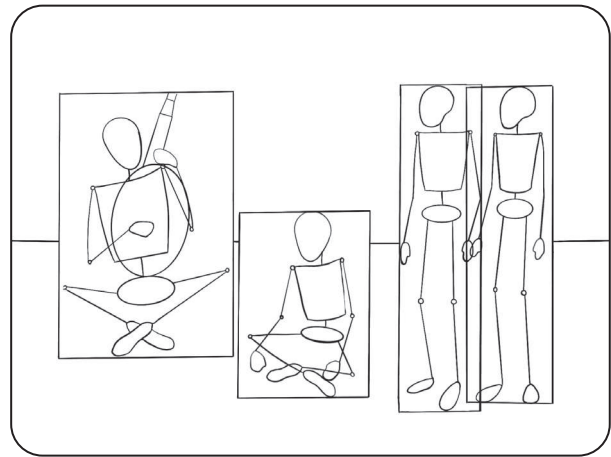
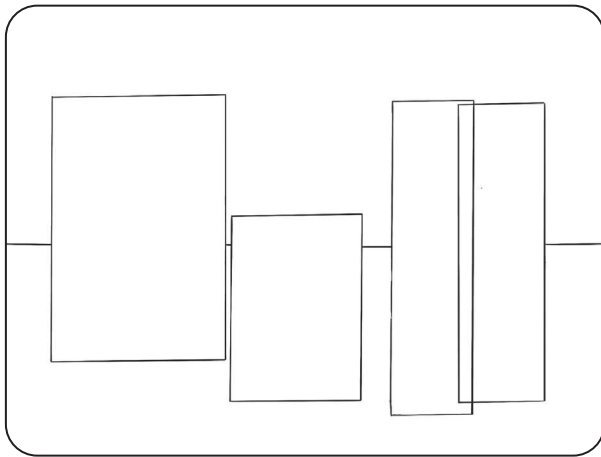
Роботу виконайте гуашевими фарбами. Шаблон бандури зробіть за допомогою вчителя/вчительки.

Намалюйте за уявою композицію «Співає кобзар про минувшину». Самостійно оберіть техніку виконання та матеріали, які найкраще передадуть образ бандуриста.

Продумайте, яке дійство відбуватиметься на картині. Розташуйте головних героїв. Побудуйте фігури людей. Навколо головних дійових осіб розташуйте другорядні елементи композиції так, щоб вони заповнили аркуш рівномірно. Працюйте поступово та охайно. За потреби скористайтеся зразком послідовного виконання роботи.

Скористайтеся мережею Інтернет і перегляньте відео фестивалів сучасної бандури у Львові або концерти відомих бандуристів/бандуристок. Поміркуйте, чому ця музика продовжує хвилювати слухачів і не втрачає популярності. Поділіться своїми враженнями від побаченого з рідними.

Народні обряди та свята

Українські календарно-обрядові свята поділяються на чотири цикли: зимовий, весняний, літній та осінній.

Зимовий цикл свят сповнений веселощами та радістю. Святкову обрядовість цієї пори супроводжують пісні, в яких звучать побажання добробуту, здоров'я, щастя.

Послухайте українську народну пісню «*Прилетіли янголята*».

Визначте її жанр. Які пісні зимового циклу вам відомі? До яких народних свят вони належать?

Весняний цикл має особливе значення. Цей період є пробудженням природи й початком землеробства.

Послухайте веснянку «*Вийди, вийди, Іванку*».

Хто і з якої нагоди виконував цей твір? Чим може супроводжуватися його виконання?

Літній цикл обрядових свят найрізноманітніший. Особливою чарівністю визначаються купальські свята, а урочистістю — жнивварські обряди.

Послухайте купальську пісню «*Зозуленька*».

Який характер пісні? Чи потрібні обрядові пісні у наш час?

Пісні, які виконуються під час жнив, називаються **жнивварськими**. Вони поділяються на три групи:

зажинкові — виконують під час зажинання першого снопу;

жнивні — співають під час праці та повернення з поля;

обжинкові — співають, коли жнуть останній сноп та закінчують жнива.

Послухайте жнивварську пісню «Вийшли в поле косарі». Подумки розфарбуйте мелодію пісні. У яких кольорах ви її бачите?

Яку картину ви уявили під час слухання? Які засоби музичної виразності використані в пісні? Схарактеризуйте їх.

Заспівайте українську народну пісню «Чи не той то Омелько». Виконуючи пісню, акомпануйте собі на шумових інструментах.

Весело

Чи не той то Омелько

Чи не той то Омелько, чи не той то Омелько, чи не

той то Омелько, що жне житто помаленьку? Чи не

той то Омелько, що жне житто помаленьку?

Текст
пісні

В якій музичній формі написана пісня? Які ще музичні форми ви знаєте?

Пограйте з однокласниками/однокласницями в музичну гру «Запитання-відповідь».

У грі вчитель/вчителька співає запитання, а учні/учениці співають відповідь.

Українці та українки здавна жили в гармонії з природою, їхні господарські заняття та світогляд були пов'язані з календарними обрядами. Обрядовість була також поширена і в народному побуті.

Розгляньте твори. Які свята річного народного календаря вони відображають? Порівняйте картини. Які настрої створюють гамами холодних і теплих кольорів?

Здоров'я, злагода, добробут, любов — ось складові родинного щастя. А щоб привернути та зберегти його, було заведено прикрашати оселю оберегом: над порогом, під стелею, над колискою.

i

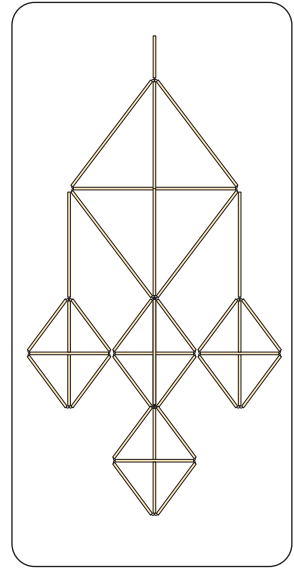
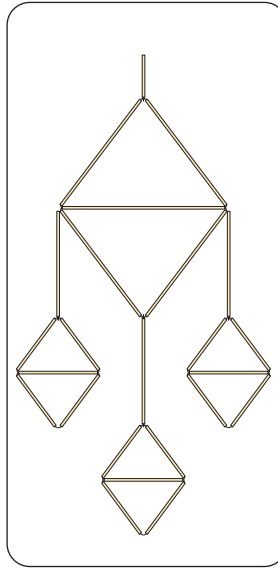
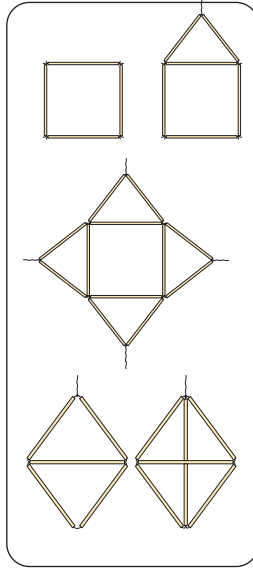

Які хатні обереги ви знаєте? Поясніть їхню символіку та призначення. Назвіть матеріали, які використовували при створенні оберегів, що на світлинах.

Згідно з українськими традиціями зробіть для рідних оберіг добробуту, щастя і здоров'я. Працюйте з хорошим настроєм і добрими думками. Це наповнить ваш виріб силою доброти та любов'ю.

Родинний солом'яний оберіг «Павучок»

Дівочий оберіг «Віночок»

Давайте разом відроджувати народну культуру та старовинні звичаї. Влаштуйте в класі виставку «Сувенір на щастя» з оберегів, зроблених власноруч.

Краса народного танцю

Народні танці є національною гордістю українців/українок. Серед танців інших народів українські вирізняються своїми пластичними інтонаціями, оригінальною манерою виконання, виразністю форм, неповторним колоритом.

Гопак — старовинний український танець, виконується соло, у парі або групою. Рухи чоловічої партії виражають завзятість та мужність козаків, а жіночої — красу й витонченість українських дівчат.

Козачок — парний танець, який виконується у швидкому темпі, провідною є жіноча партія. Він жвавіший, ніж гопак.

Метелиця — жіночий танець, основним елементом якого є коло. Танцювальні рухи подібні кружлянню завірюхи.

Перегляньте в мережі Інтернет відеозаписи українських народних танців. Дізнайтесь, як вони отримали свої назви.

Народні танці виконують під супровід національних інструментів. До групи ударних належать барабани та бубни. Духові інструменти представлені сопілками, волинками, ріжками.

До струнної групи українських народних інструментів належать бандури, домри, кобзи, скрипки, цимбали.

Багато композиторів / композиторок використовували у своїй творчості музику народних пісень та народних танців. Тему українського народного танцю «Козачок» використано у симфонії невідомого автора. Послухайте її.

Пригадайте, що таке симфонія. Якими засобами музичної виразності переданий колорит українського народного танцю?

Танцювальна українська народна жартівлива пісня «По дорозі жук, жук» подарує вам гарний настрій. Виконуйте її в парі, ансамблі, в групах із танцювальними рухами.

По дорозі жук, жук

Швиденько

По до-ро-зі жук, жук, по до-ро-зі чор-ний... По-ди-ви-ся,

дів-чи-нонь-ко, я-кий я мо-тор-ний! -тор-ний!

Текст
пісні

Пограйте в ритмічну гру «Луна».

Ведучий/ведуча створює плесканням ритмічний рисунок, а решта гравців/гравчинь повторюють його. Ритмічний рисунок можна подовжувати й ускладнювати.

Свята є невід'ємною та важливою частиною культури будь-якого народу світу і завжди супроводжуються музикою, піснями й танцями. У них втілюються самолюбність народу, його дух і характер.

Людам даровано відчуття ритму й руху, які поєднуються у танці з певними емоціями. Саме хореографія розкриває пластичність людського тіла і дає можливість спостерігати за красивими, відпрацьованими рухами танцівників і танцівниць.

Розгляньте картини. На них передано найхарактерніші рухи відомих танців. Зверніть увагу на рівновагу поstateй, яка зберігається незалежно від руху та динаміки танцю. Назвіть танці, які зображені на картинах.

Малювати людину в русі досить складно, адже сама будова її тіла має багато деталей. Тому спочатку потрібно спростити образ, узагальнити його до геометричних фігур.

Зробіть із кольорового паперу постаті людини як сполучення геометричних фігур. Потім виконайте побудову цих самих рухів, намалювавши лініями руки, ноги й узагальнені форми голови і тулуба. Таким чином можна «скласти» будь-який рух та намалювати людину.

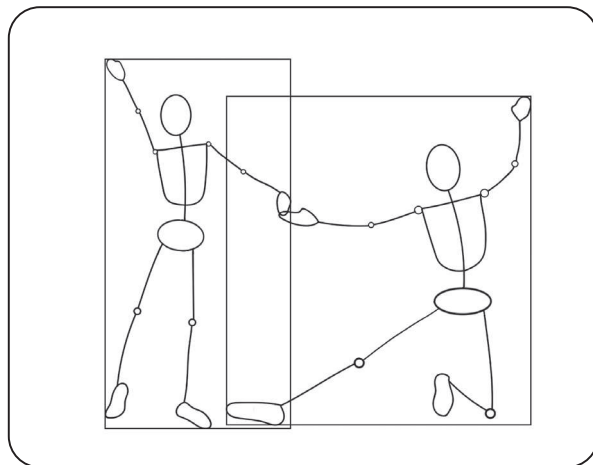
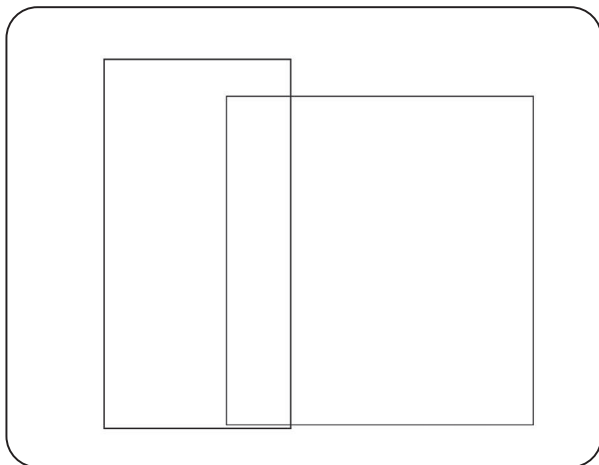

Скористайтеся мережею Інтернет і подивіться відео танців. Зверніть увагу на красу рухів. Зробіть начерки танцюристів і танцюристок.

Намалюйте за уявою сюжетну композицію «У веселому вихорі танцю». Самостійно оберіть техніку виконання та матеріали, які, на вашу думку, найкраще передадуть красу і виразність танцювальних рухів. За потреби скористайтеся зразком послідовного виконання роботи.

Розгляньте світлини. На яких зображено сучасні танці, а на яких — українські народні? Поясніть свою думку.

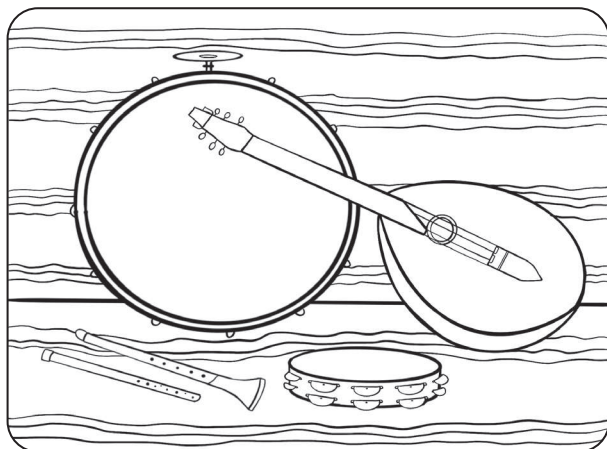
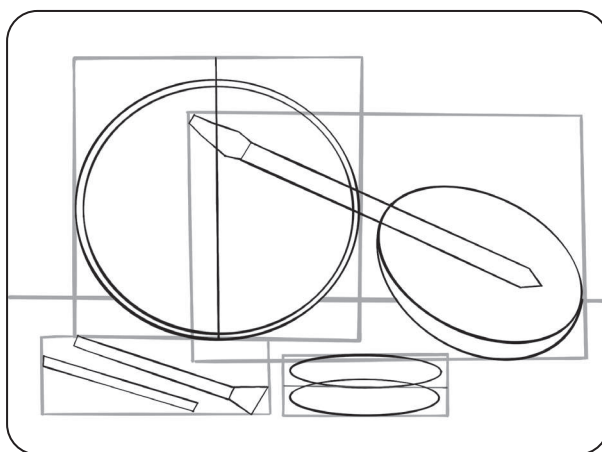
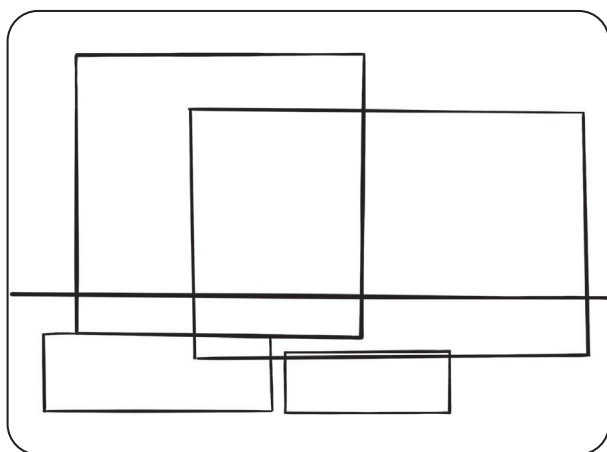

Намалюйте за уявою або зразком натюрморт «Музичні інструменти розповідають». Оберіть українські музичні інструменти та передайте красу їхньої форми. Техніку виконання оберіть на свій розсуд.

При складанні композиції натюрморту необхідно узгодити предмети. Один із предметів визначити як головний і розмістити його у композиційному центрі. Його потрібно виділити за розміром, кольором. Другорядні предмети слід розмістити біля головного елемента композиції, узгодити їх між собою за формою, розміром та кольором.

Використовуйте усю площину аркуша. Урівноважте натюрморт за допомогою дрібних деталей або візерунка фону.

За потреби скористайтесь зразком послідовного виконання композиції натюрморту.

Душа українського народу

Українське народне мистецтво неможливо уявити без гумору. Найулюбленішим жанром народних пісень українців є жартівливі пісні. За характером виконання вони мають швидкий темп, життєрадісний танцювальний характер.

Жартівливі пісні — вокальні твори, в яких у гумористично-розважальній формі відображаються різноманітні життєві події.

Гарним прикладом української народної жартівливої пісні є пісня «Ой під вишнею, під черешнею». Послухайте її, а потім заспівайте в характері. Інсценуйте пісню, співаючи в парах та в ансамблі.

Ой під вишнею, під черешнею

Allegretto

Ой, під виш- не- ю, під че- реш- не- ю сто- яв ста- рий

з мо- ло- до- ю, як із я- го- до- ю.

Текст
пісні

Композитор Михайло Калачевський використовував та обробляв теми українських народних пісень, коли працював над симфонією, згодом її назвали — «Українською».

На жартівливій пісні «Дівка в сінях стояла» побудована друга частина симфонії. Послухайте фрагмент з цієї частини.

Пригадайте, що таке симфонія. Який характер фрагмента другої частини «Української симфонії» М. Калачевського? Якими засобами музичної виразності композитор зобразив жартівливу мелодію пісні? Розгляньте картину. Чи може вона стати ілюстрацією до музики, що ви послушали? Чому?

Обробка народної пісні — це видозмінення пісні композитором/композиторкою за допомогою різних музичних прийомів.

Заспівайте класом пісні, які вивчили протягом вересня-жовтня. Об'єднайтеся у дві групи, де одна група буде акомпанувати на музичних інструментах, а друга — співати.

Підготуйте на наступний урок інсценування жартівливої пісні з елементами українського народного костюма. Чи може вона стати ілюстрацією до музики, що прослухали? Чому?

Коли людина сміється — це чудово! Це означає, що їй добре, спокійно, радісно, що вона відчуває себе щасливою. Усмішка, сміх — показники життєвих успіхів, життєстійкості. Вміння сміятися над собою, усвідомлювати свої недоліки допомагає долати будь-які труднощі. Здатність українців/українок кепкувати, жартувати над своїми негараздами відображено в різних видах мистецтва.

Розгляньте картину Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Картина відображає історичну подію. Зверніть увагу, як козаки реагують на ситуацію. Образи козаків цільні та колоритні, кожен — неповторний.

Які емоції передав художник? Який настрій створює картина? На вашу думку, чи всі козаки піддалися веселошам? Складіть невеличкий опис за сюжетом твору.

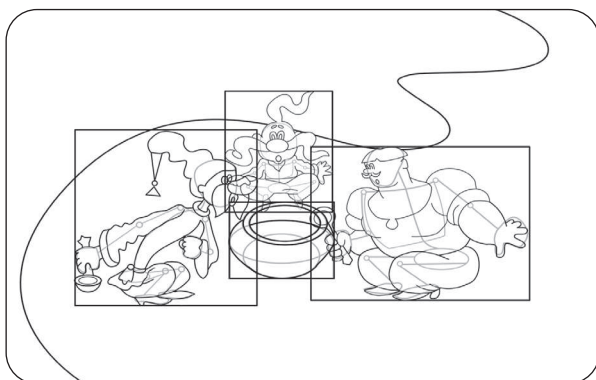
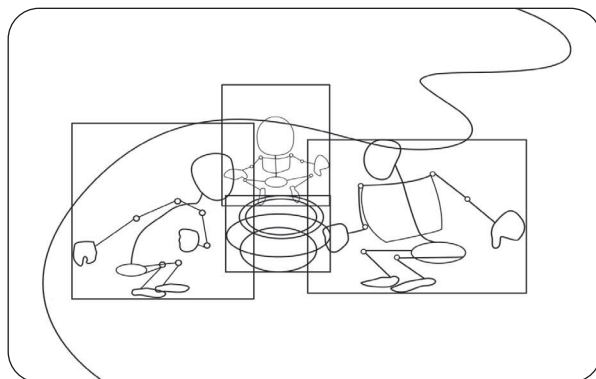
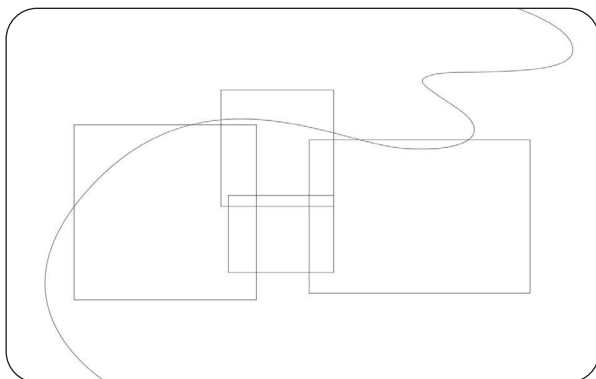
Уміння українців жартувати та з гумором долати труднощі дотепно показано в мультфільмах: герої жартують одне з одним, весело і завзято долають труднощі, перемагають.

Знайдіть в мережі Інтернет мультсеріал «Як козаки...» та подивіться разом із друзями/подругами. Його головними героями є троє запорозьких побратимів: Бурмило, Коротун і Силач. Вони дуже різні за своєю зовнішністю та характерами, але разом вони — чудова команда. Розкажіть, як гумор і кмітливність допомагають їм виходити з різних ситуацій.

Намалюйте улюблену пригоду козаків за мотивами мультсеріалу. Головних героїв розміщуйте в композиційному центрі. Зверніть увагу, наскільки різними є особливості їхніх постатей.

Скористайтесь мережею Інтернет і дізнайтеся історію створення мультсеріалу про пригоди козаків-побратимів.

Народні майстри Василь Рижий і Наталія Лавренюк подарували нам можливість поринути в чарівний світ веселих і жартівливих іграшок. Вони викликають веселу посмішку, гарний настрій. Усі образи створені з любов'ю, з невичерпною мудрістю.

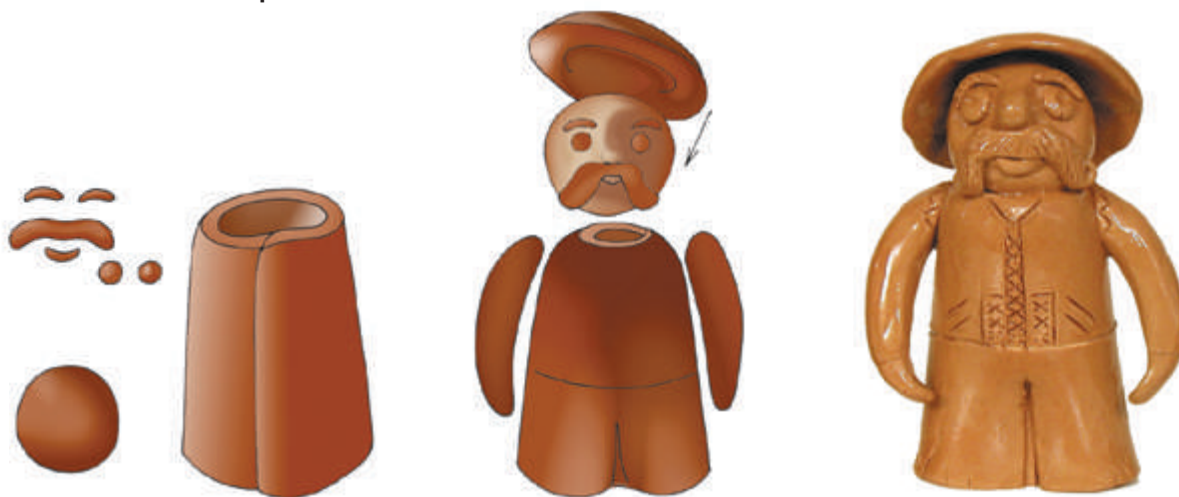

Розгляньте творчі поробки. Розкажіть, як мова глиняної пластики передає розмаїття народного гумору. Які образи сподобались вам, викликали посмішку та поліпшили настрій?

Виліпіть із пластиліну за зразком або власним задумом жартівливого персонажа за мотивами української народної дрібної пластики. Об'єднайтеся з друзями в групи і створіть цікаві, кумедні вироби з пластиліну. Під час роботи оглядайте їх із різних боків. За потреби скористайтесь зразком послідовного виконання роботи.

Не забувайте про взаємодопомогу у творчій співпраці. Під час роботи допомагайте одне одному. З готовими виробами можна інсценувати улюблені казки, комікси, а також прикрасити ними книжкову полицю.

Україна — багатонаціональна родина

Наша Україна, наша Батьківщина... На цій землі мешкають чимало народів, які люблять і бережуть її як найдорожчий скарб.

У культурі нашої країни збереглися духовні скарби багатьох національностей. Отже, щоб бути справжніми патріотами рідного краю, слід вивчати його традиції.

Послухайте уривок з фіналу *Симфонії №2* Петра Чайковського, яку ще називають «Українською». Цей твір побудований на розробці української народної пісні «Журавель».

Які риси українського характеру передає музика? Яку картину у вашій уяві малює симфонічний уривок?

Помірно

Та вна - див - ся жу - ра - вель, жу - ра - вель до ба - би - них
ко - но - пель, ко - но - пель. Та - кий, та - кий жу - ра - вель,
та - кий, та - кий но - са - тий, та - кий, та - кий ци - ба - тий, -
та - кий, та - кий диб - ле, ко - но - пель - ки щип - ле.

Виконайте ритмічні вправи в парах.

Рідна пісня — джерело мудрості народу, його культури, почуттів. Недарма кажуть: «Пісня — душа народу». Композиторка Анна Олейнікова написала чудову пісню «Батьківщина — Україна». Заспівайте її, зверніть увагу на інтонаційні особливості пісні, образний зміст тексту.

Текст
пісні,
НОТИ

Перед тим як розпочнете працювати над піснею, виконайте поспівку. Об'єднайтеся у дві групи. Перша група співатиме в повільному темпі, а друга — у швидкому темпі. Потім поміняйтеся ролями. Проплескайте ритмічний рисунок віршованих рядків.

Пожвавлено

До Ре Мі Фа Соль Фа Мі Ре,
До Ре Мі Фа Соль Фа Мі Ре,
До Ре Мі Фа Соль Ля Сі До,
Ре До Сі Ля Соль Фа Мі Ре До...

Бережімо Україну,
Нашу матінку єдину.
Бо у нас одна-єдина
Батьківщина — Україна.

А. Олейнікова

Мистецтво народів, які мешкають в Україні, є великим спільним скарбом нашої держави. Різнобарв'я культур створює гармонію нашого спільного народного мистецтва. Художня творчість відображає душу народу, його характер, світогляд та розуміння краси.

У кожного народу є власні національні святині, мистецькі вподобання, символи. Вони складають історію народу, спосіб його життя.

Розгляньте твори мистецтва різних народів.

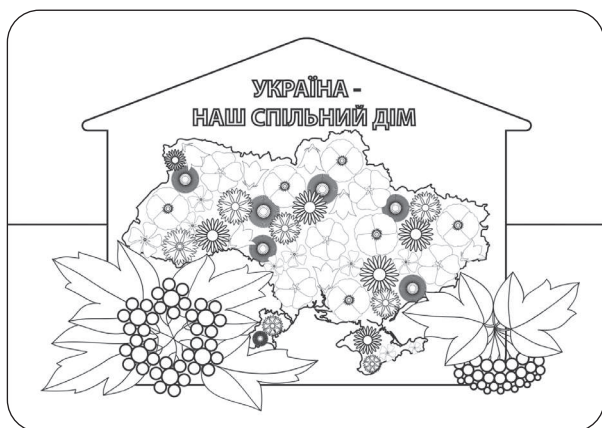
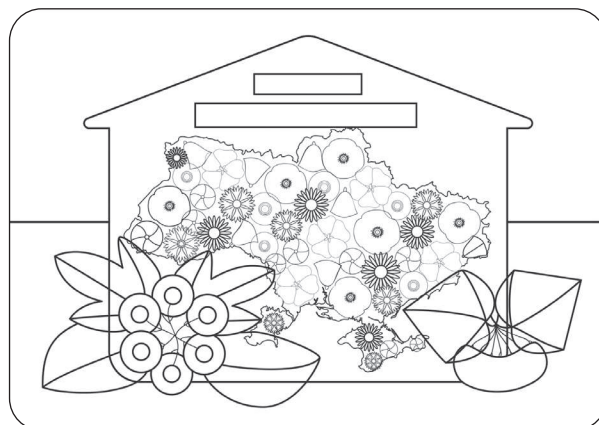
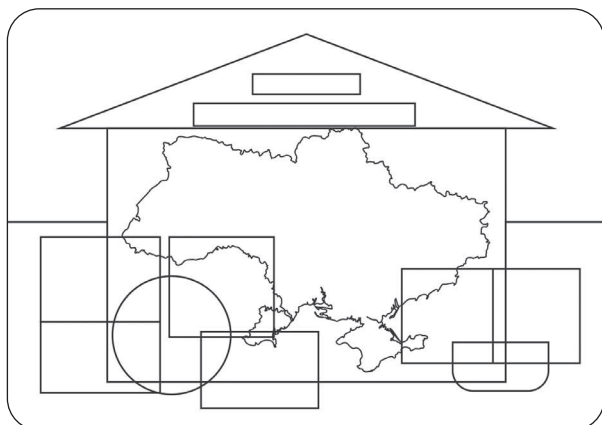
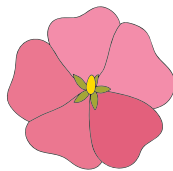
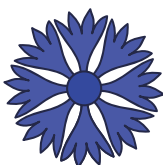
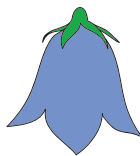
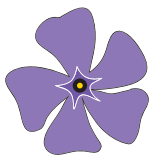
Як, на ваш розсуд, візерунки підкреслюють форми предметів та прикрашають їх?

Порівняйте кольорове розмаїття візерунків. Які кольори в них зустрічаються найчастіше? Як ви гадаєте, чому?

Виконайте колективну роботу (панно) в техніці аплікації «Україна – наш спільний дім». Виготовте шаблон мапи України за допомогою вчителя/вчительки. Об'єднайтеся у групи. Разом вирішіть, які елементи композиції робитиме кожен.

Скористайтесь мережею Інтернет і перегляньте зразки творів мистецтва різних народів. Які вам найбільше сподобались і чим саме?

Палітра мистецтва Криму

На півдні України розквітло надзвичайно самобутнє мистецтво кримськотатарського народу. У ньому гармонійно поєднані мистецькі традиції країн Азії та Європи, помітні відгуки давніх культур і риси національного фольклору.

Фольклорне музичне мистецтво кримськотатарського народу — яскрава палітра, зокрема пісні-частівки «чин», сумні «долу», релігійні співи «мевлюди» та ін. Народні кримськотатарські пісні зазвичай виконують одноголосно. Для них є характерним вишуканий інструментальний вступ, що виражає настрій творів.

Послухайте одну з пісень кримськотатарського народу. Які почуття вас охоплюють під час слухання твору?

Розгляньте традиційні кримськотатарські інструменти. Які з них належать до струнної, духової та ударної груп?

Зурна

Саз

Кеманче

Давул

На минулому уроці ви розпочали роботу над піснею «Україна — Батьківщина». Виконайте її виразно, з почуттям гордості за свою Батьківщину. Заспівайте її дуєтом, тріо, хором.

Взаємозв'язок кримськотатарського й українського музичного фольклору яскраво представлений у творчості сучасної української співачки кримськотатарського походження — Джамали, яка 2016 р. перемогла у пісенному конкурсі «Євробачення» із піснею «1944», яка присвячена трагедії виселення народу з Кримського півострова. Послухайте цю пісню.

Опишіть свої враження від твору. Розкажіть про засоби музичної виразності, якими передано зміст і характер пісні. Доберіть слова, які характеризують цей твір.

Послухайте музику відомого кримськотатарського народного танцю «Хайтарма». У перекладі його назва означає «повернення».

Які інструменти є провідними у його звучанні? Поміркуйте, про що розповідає цей танець і чому він такий шанований кримськотатарським народом.

Пригадайте веселу та життєрадісну пісню Наталії Май «А я живу на рідній Україні». Заспівайте її з танцювальними рухами.

Перегляньте в мережі Інтернет виступи національних кримськотатарських музичних колективів.

Кримськотатарський народ зберіг звичай прикрашати оселю предметами національного декоративно-прикладного мистецтва. Найчастіше на речах зображали символи сонця (коло), ріллі (ромб або чотирикутник), Дерево Життя, різноманітні квіти.

Розкажіть про свої враження від предметів ужиткового мистецтва. Які кольорові сполучення використовують у розписах?

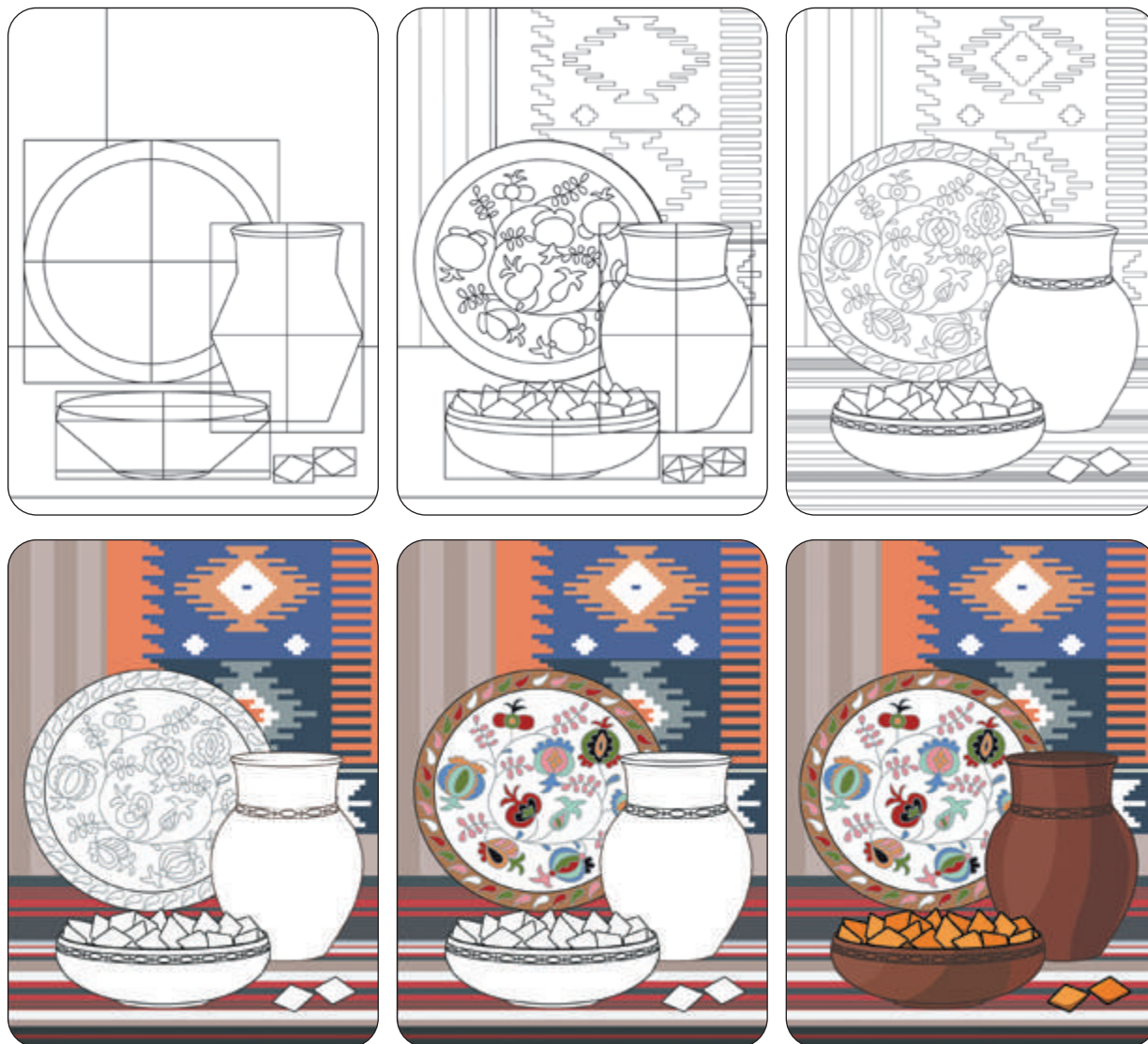
Спираючись на багатовікові традиції народних промислів, сучасні митці/мисткині створюють унікальні декоративні речі — меблі, світильники, панно, посуд. Цікаво, що кримськотатарські візерунки не лише гарні, а й сповнені змістом. У них можна «прочитати» побажання удачі, добробуту, любові та родинного щастя.

Намалюйте за уявою або зразком натюрморт «*Квітуче народне мистецтво*».

Оберіть предмети, з яких буде утворена композиція. Доберіть кольорові сполучення елементів орнаментів, що створять гармонійну композицію.

Скористайтесь мережею Інтернет і подивіться відео-записи виставок кримського народного мистецтва. Зверніть увагу на красу та дивовижну узгодженість кольорових сполучень. Зробіть ескізи елементів орнаменту, які вам сподобались. Поділіться своїми враженнями з друзями.

Віночок дружби

Румунський та молдовський народи проживають на теренах України, розвиваючи свою культуру, вивчаючи свої історію та мову. Вони мають власні теле- та радіопередачі, які транслюються рідною мовою, щороку проводяться різноманітні фестивалі.

Румунська і молдовська музичні культури тісно пов'язані між собою. Більшість народних пісень виконуються одноголосно, мають складний ритм, переважно швидкий та жвавий темп.

Послухайте молдовську народну пісню «*Івонне*» та румунську народну пісню «*Назад Сейт*». Порівняйте твори за характером, мелодією, ритмом, динамікою. Народні танці дуже яскраві, барвисті та ритмічно різноманітні. Найвідомішими з них є «*Жок*», «*Сирба*», «*Хора*», «*Молдовеняска*».

Усі народні танці й пісні виконуються під супровід народних інструментів, серед яких багато подібних до українських: кобза та цимбали, флуер та кавал (пастушача сопілка), чимпой (волинка), бучум (трембіта).

Об'єднайтеся у дві групи.
Виконайте поспівку в швидкому, помірному та повільному темпах.

До Сі До Ре, Ре До Ре Мі, Мі Ре Мі Фа,
Фа Мі Фа Соль, Соль Ля Соль Фа, Фа Соль Фа Мі,
Мі Фа Мі Ре, Ре Мі Ре До.

Виконайте урочисто та в характері пісню Наталії Май «А я живу на рідній Україні» дуєтом, тріо, ансамблем, хором.

Пограйте в музичну гру «Запитання — відповідь». Учитель/учителька співає початок музичної фрази, а ви маєте придумати її закінчення і проспівати.

Перегляньте в мережі Інтернет танці «Жок» і «Молдовеняску». Поділіться своїми враженнями.

У національному орнаменті, наче в пісні, живе душа народу, його уміння передати любов до рідного краю й добрі побажання гармонійними ритмами образів і символів. Орнамент — візерунок, побудований на ритмічному чергуванні різних елементів.

Рапорт — повторювані елемент або елементи орнаменту, які постійно чергуються.

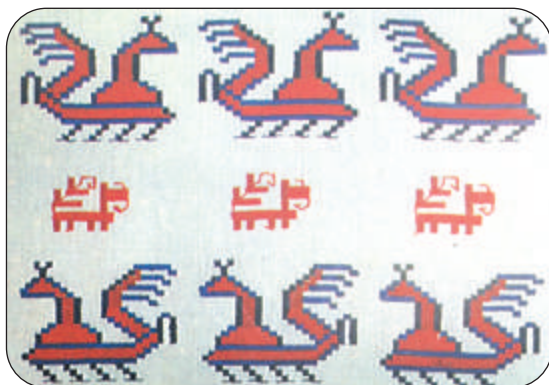
За змістом орнаменти бувають геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні та символічні.

Геометричні орнаменти складаються з геометричних фігур.

Рослинні орнаменти складаються з декоративно перероблених квітів, листків, стеблин і гілок рослин.

В основу **зооморфних** орнаментів покладені наближені до реалістичних або умовні зображення птахів, тварин, комах. **Антропоморфні** орнаменти утворені зі стилізованих зображень людини.

Символічні орнаменти створені із умовних зображень стихій і явищ природи — сонця, землі, води, дощу, блискавиці та ін.

Призначення предмета та його форма визначають зміст і особливості орнаменту. Зазвичай поверхні, що потребують оздоблення, мають форму квадрата, прямокутника, кола або вузької смужки. Тому всі орнаменти можна об'єднати в три великі групи: *стрічковий*, *замкнений* і *сітчастий*.

Стрічковий орнамент — візерунок, декоративні елементи якого створюють ритмічний ряд, що вписується в стрічку. Його можна побачити в оздобленні одягу, країв посуду.

Замкнений орнамент — візерунок, декоративні елементи якого згруповані таким чином, що створюють враження замкненого руху. Його використовують для оздоблення скатертин, серветок, тарілок, скринь.

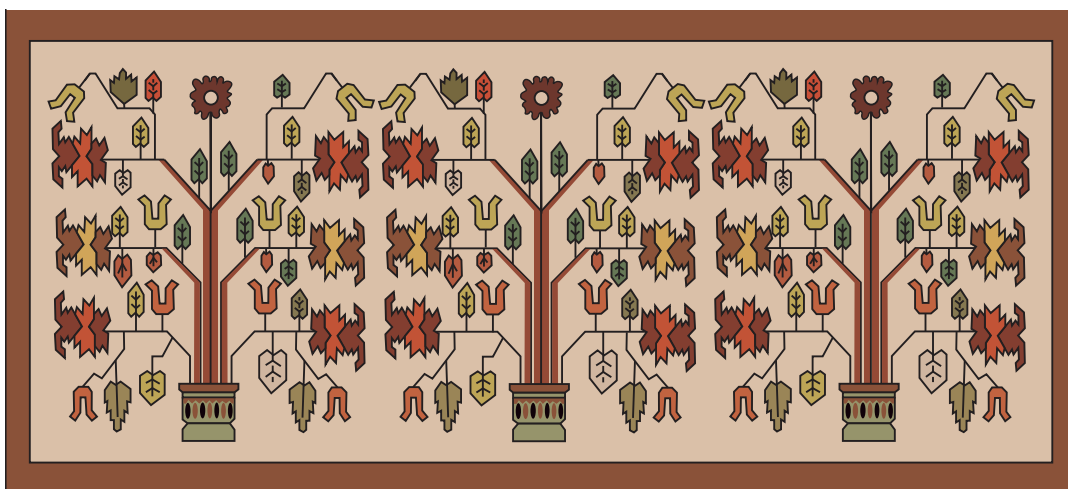
Сітчастий орнамент — візерунок, елементи якого заповнюють усю поверхню предмета і створюють враження руху в усіх напрямках. Прикладом використання такого орнаменту може слугувати елемент українського жіночого одягу — плахта.

Мистецтво Молдови і Румунії має спільне коріння. Вражають своєю самобутністю їхнє ткацтво і килимарство. Основні мотиви орнаментів — стилізовані рослинні та геометричні елементи. Також в оздобленні килимів можна зустріти зооморфні зображення.

Розгляньте орнамент румунського килима. Розкажіть, що на ньому зображено.

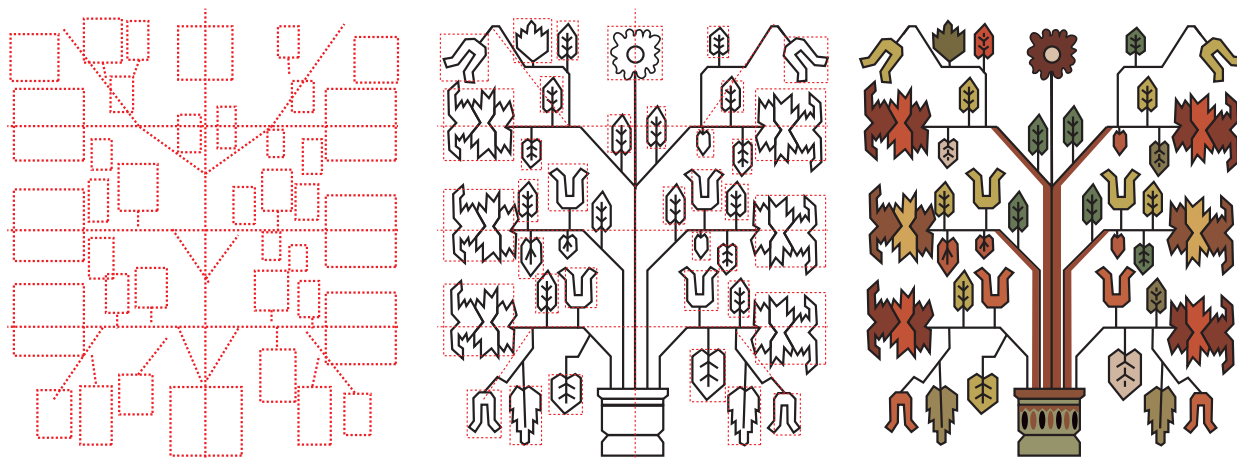

До якого виду орнаменту за формою та змістом належить візерунок килима? Скільки рапортів в орнаменті?

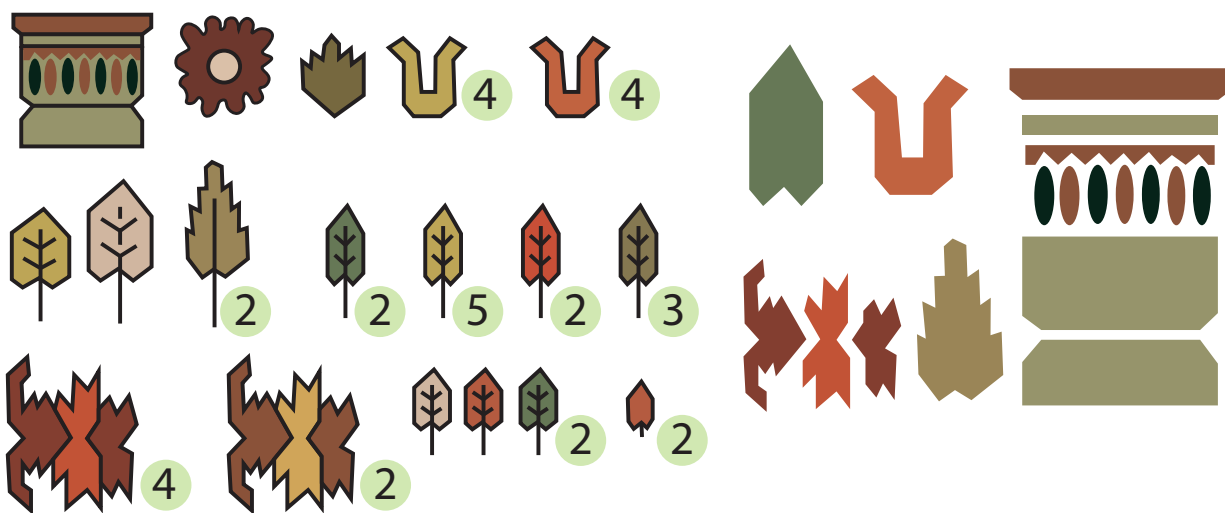

Виконайте ескіз декоративної композиції за мотивами румунського килима «Дерево Життя». Роботу виконайте в техніці аплікації разом із друзями/подругами.

На першому уроці створіть ескіз килима. Вирішіть, скільки на вашому килимі буде рапортів. Намалюйте один рапорт загальними формами. Продумайте, з яких елементів він буде складатися.

Виконайте з кольорового паперу шаблони елементів орнаменту і виріжте необхідну кількість. Обведіть контур елементів та прикрасьте їх за допомогою чорного маркера.

На другому уроці за допомогою вчителя/вчительки складіть разом готові елементи в композицію килима.

Веселковий водограй

Болгарська музична культура є іще однією перлиною багатонаціональної культури України. Народна музика зберігає свою самобутність, для неї характерна наспівність, але дуже часто мелодії пісень прикрашаються різноманітними мелізмами.

Мелізми — різні мелодійні прикраси звука, які змінюють темп і ритмічний рисунок мелодії. Позначаються в нотному записі спеціальними знаками або дрібними нотами.

Народні пісні переважно співають одноголосно, хоча існує чимало хорових творів, де звучить багатоголосся.

Послухайте хорову пісню «Грає флейта», яка виконується акапельно, і народну пісню «Родопська» у сучасній обробці.

Пригадайте, який спів називається акапельним. Порівняйте та схарактеризуйте прослухані пісні. Що в них спільного, а що відмінного?

Народні болгарські танці часто виконуються у гурті під двоголосний або хоровий спів. Популярними є танці «Хоро» і «Риченіца».

Скористайтеся мережею Інтернет та подивіться виступи болгарських народних колективів. Зверніть увагу на особливості засобів виразності болгарської танцювальної музики.

Заспівайте веселу та запальну «Веселкову пісню».

Веселкова пісня

Вірші М. Ясакової

Музика О. Янушкевич

Рухливо, піднесено

mf %

За ве-сел-ко-вим, за не-бо-кра-єм хтось на со-
 піл-ці ча-рів-но гра-є. А чи то гра-є, чи то зда-
 єть-ся, чи піс-ня ли-не із мо-го сер-ця?

Приспів

Над мо-їм кра-єм, над мо-їм міс-том піс-ня лу-на-є
 го-ло-сом чис-тим. Піс-ня злі-та-є
 у світ ши-ро-кий. Ве-сел-ка гра-є

для повтору %
 на се-ми но-тах. В ча-рів-ний

для закінчення
 //на се-ми но-тах, се-ми но-тах.

Текст
 пісні

У вільний час пригадайте пісні та вірші про веселку.
 Складіть свій вірш про веселку.

Художня культура болгарського народу відбивається яскраво і повно в декоративно-прикладному мистецтві. Народні майстри/майстрині спостерігали і вивчали природні форми та передавали їх у виробках, вміло стилізуючи.

Розгляньте орнаменти на виробках болгарського народного ужиткового мистецтва.

Визначте вид орнаментів за змістом та формою. Який настрій викликають кольорові сполучення орнаментів? Зверніть увагу на сучасне рельєфне зображення квітково-рослинної композиції.

Реалістично узагальнене трактування в зображеннях тварин, птахів, квітково-рослинних мотивів відобразилось у вільній композиції. Зазвичай це обереги та пам'ятні речі, які дарують друзям/подругам і рідним.

Виконайте рельєфну декоративну композицію з квітково-рослинних мотивів.

Розробіть ескіз на папері та перенесіть його на підготовлену основу. Послідовно створюйте рельєф.

Спочатку розташуйте на основі найбільші деталі. Потім поступово наповніть композицію дрібними деталями.

На останньому етапі сформуєте рамку для композиції. Виконайте на ній декор. Дайте час роботі просохнути. Проґрунтуйте та розфарбуйте композицію гуашевими або акриловими фарбами.

Мистецька мозаїка

До складу багатонаціональної України входять також угорці. Впливу угорської культури піддалися побут, фольклор та музична культура західних регіонів. Національне угорське музичне мистецтво сповнене контрастами і сильно відрізняється від європейського, хоча включає широку гаму європейських стилів.

Одним із популярних угорських танців є «Чардаш». Для танцю характерні гострий ритм та віртуозні імпровізації. За характером музичну мову чардашу нагадують українські народні пісні «Заспіваймо пісню веселеньку» та «Чорна кура».

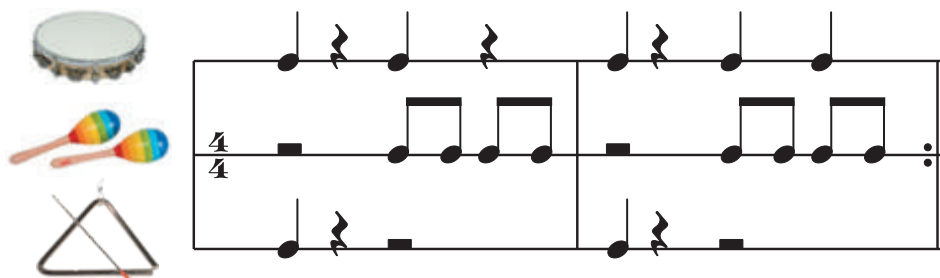

В мережі Інтернет перегляньте угорський народний танець «Чардаш». Визначте характерні риси танцю.

Послухайте українську народну пісню «Заспіваймо пісню веселеньку» та угорський «Чардаш».

Виконайте ритмічний супровід «Чардашу».

Рапсодія — музичний інструментальний твір, вид музичної фантазії на народні теми.

Послухайте «Угорську рапсодію №2» композитора Ференца Ліста, в якій він розповів музичною мовою про свою батьківщину, історію свого народу. В основі твору лежать народні мелодії — повільна та лірична пісня «Лашан» і стрімкий національний танець «Фрішка».

Ф. Ліст

У якій музичній формі написана рапсодія? Обґрунтуйте свою відповідь. Який душевний стан передає твір? Яку картину у вашій уяві малює ця музика?

Об'єднайтеся у дві групи та виконайте пісню «Веселкова», де одна група співатиме, а друга — акомпануватиме на музичних інструментах. Виконуючи пісню, пританцюуйте. Потім поміняйтеся ролями.

Гордість угорського народу — різнобарвна вишивка «калочаї». Вона вражає витонченістю та багатством кольорів рослинного орнаменту. Назва цього стилю походить із міста Калоча, де місцеві майстрині поєднали дві художні техніки: французьку мережану вишивку «рішельє» і самобутню вишивку гладдю.

i

Найвідомішими мотивами вишивки «калочаї» є квіти троянди, тюльпана, гвоздики, листки винограду й маленькі перчинки паприки. Чисті насичені кольори створюють надзвичайно святкову палітру творів. А щоб надати їм більшої виразності, майстрині використовують різні відтінки кольорів.

Опишіть кольорову палітру вишивки «калочаї».

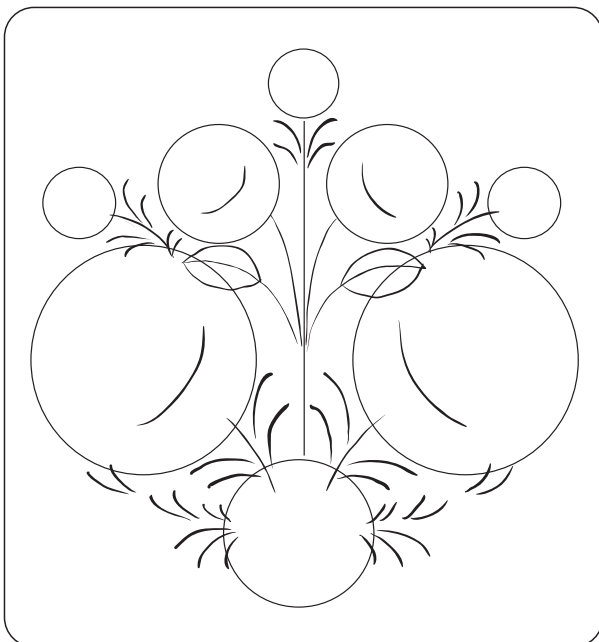
Розгляньте твори угорських майстринь. Назвіть кольори, які вони використовують. Чи властива композиціям вишивки симетрія? Поясніть свою думку.

Розписом прикрашають не тільки тканини, одяг, шпалери, посуд, а й інтер'єри та стіни будинків.

Виконайте декоративну композицію за мотивами угорської вишивки. За допомогою вчителя/вчительки визначте форму та елементи орнаменту, а колірну гаму оберіть самостійно.

Мистецтво рідного краю

Сьогодні ми проведемо наш урок у вигляді фестивалю «Україна — багатонаціональна родина», де взяти участь зможе кожен із вас. Особливістю нашого класного фестивалю буде не лише українське мистецтво, а й художня творчість народів, які мешкають у нашій державі.

Тест

I тур — «Юні хореографи»

Установіть відповідність танцю та народу, який його створив.

Жок

Український

Хайтарма

Румунський

Метелиця

Болгарський

Риченіца

Молдовський

Молдовеняска

Угорський

Чардаш

Татарський

II тур — «Знавці українського фольклору»

- 🌸 Які цикли календарно-обрядових пісень ви знаєте? Дайте характеристику кожному циклу.
- 🌸 Заспівайте будь-яку календарно-обрядову пісню.

III тур — «Упізнай твір»

Установіть відповідність між творами та прізвищами композиторів/композиторок, які їх написали.

М. Лисенко

Н. Май

«Батьківщина — Україна»

«Веселкова пісня»

«Ой кряче ворон»
(опера «Тарас Бульба»)

«А я живу на рідній Україні»

А. Олейнікова

О. Янушкевич

IV тур — «Золотий голос»

Об'єднайтеся у невеликі групи та виконайте одну з пісень, яку вивчали в першому семестрі. Народні пісні виконайте з інсценуванням.

❁ «Чи не той то Омелько»

❁ «Батьківщина — Україна»

❁ «Їхав козак на війноньку»

❁ «А я живу на рідній Україні»

❁ «По дорозі жук, жук»

❁ «Веселкова пісня»

❁ «Ой під вишнею,
під черешнею»

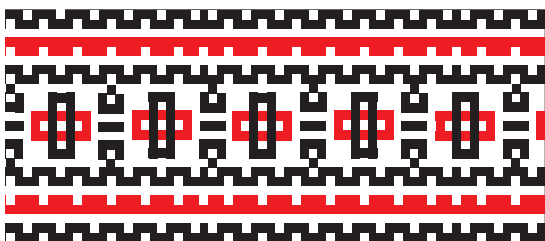
V тур — «Переспівки»

Незабаром почнуться різдвяно-новорічні свята, де будуть лунати пісні й танці, вітання з прийдешніми святами. Пригадайте колядки, щедрівки, віншування та виконайте їх.

1 Розгляньте світлини. На яких із них зображено національні символи України?

2 Назвіть, до якого виду орнаменту за змістом належать ці візерунки.

3 Розгляньте світлини. На яких із них зображені обереги, а на яких — сувеніри. Поясніть свою думку.

4 Назвіть види орнаментів (за формою), якими прикрашені вироби народного мистецтва.

5 Які природні або предметні форми на зображеннях є стилізованими? Поясніть свою думку.

6 До яких видів образотворчого мистецтва належать подані зображення?

Творча подорож Європою

Музика — це мова, яку можна зрозуміти без перекладу. Музичне мистецтво Польщі, як і більшості країн, бере свій початок із народних джерел — фольклору. У ньому оспівували звичаї, свята, легенди польського народу. Танцювальні народні традиції Польщі зумовили появу деяких класичних європейських танців.

Мазурка — польський народний парний танець у жвавому темпі.

Краков'як — польський народний парний танець, який складається з невеликих стрибків та підскоків, що виконуються з легкістю, ледве торкаючись землі.

Перегляньте в мережі Інтернет записи польських народних танців і їхні варіанти, які виконувалися на шляхетних балах.

Що є спільного між танцями? Які інтонації, особливості ритму та інші засоби виразності властиві польським танцям?

У творчій спадщині видатного польського композитора Фридеріка Шопена чимало мазурок і полонезів. Послушайте один із цих творів — *Мазурку сі-бемоль мажор*.

Що характерно для цього твору? Якими почуттями сповнена музика? У якій музичній формі написаний твір? Який український народний танець можна порівняти з мазуркою?

Польська народна пісня «Жайворонок» дуже подібна до українських пісень своєю мелодійністю. Послушайте її та виконайте. Зверніть увагу на особливості ритму, мелодії, характеру пісні.

Жайворонок

Наспівно

У бла- кит- не ле- ти не- бо, спі- вай, пташ- ко, ти спі- вай.

Нас ран- ко- ва стрі- не зір- ка, за- па- ла- є з кра- ю в край.

Не хви- люй- ся, ле- ти в не- бо над рід- но- ю ни- во- ю.

По- ле я зо- рав, за- сі- яв, бу- деш ти з по- жи- во- ю.

Текст
пісні

Уявіть себе композиторами/композиторками. Придумайте свою мелодію на рядки польської дитячої пісеньки. Виконайте її у формі жартівливого діалогу.

— Що ж ти, пані Дятлова,
Із дупла, із дупла.
Нічого не смажила,
Не пекла, не пекла?

— Пташенята плакали
Цілий день, цілий день...
Якщо ж правду мовити —
То здолала лінь.

Різдво у Польщі — найголовніше й найулюбленіше свято. У містах і селах заздалегідь готуються до урочистостей — прикрашають вулиці, рідні оселі, великі громадські будівлі.

А головною окрасою польських храмів є різдвяний вертеп *шопка* — декоративна композиція, що відтворює відомий біблійний сюжет — народження Ісуса.

Назвіть головних персонажів різдвяної історії. Чим, на вашу думку, ляльки польської шопки відрізняються від ляльок українського вертепу?

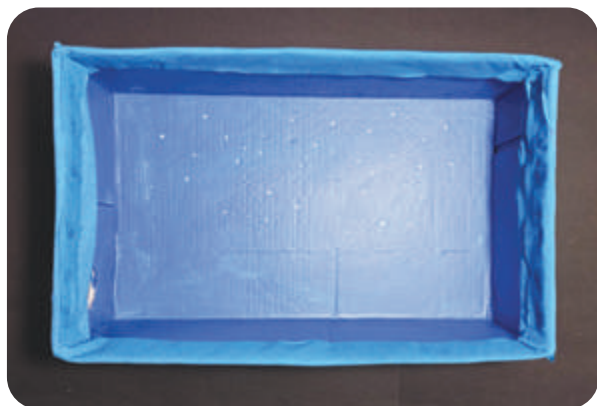
У місті Кракові напередодні Різдва щороку влаштовують виставку, де народні майстри/ майстрині показують зроблені власноруч шопки. Ці барвисті яскраві твори беруть участь у конкурсі на кращий макет.

Створіть разом зі своїми однокласниками/однокласницями вертеп і ляльок для нього. Роботу над різдвяним вертепом виконуйте колективно за допомогою та під керівництвом вчителя/вчительки.

Вертепну скриню можна зробити з фанери або цупкого картону. Декорації вертепу склейте з паперу в техніці паперопластики й аплікації.

Зліпіть ляльок із пластичних матеріалів (пластиліну, солоного тіста, оксамитового пластику — легкого пластиліну) і розфарбуйте в яскраві кольори.

Працюйте з добрими намірами та гарним настроєм. Не забувайте про взаємодопомогу.

Разом із друзями/подругами та вчителем/вчителькою інсценуйте в класі історію Різдва за допомогою вертепу, який ви створили на уроці.

На гостину до Чехії

Сьогодні ми вирушаємо на гостину до Чехії. Цю країну ще називають серцем європейського континенту.

Послухайте твір композитора Антоніна Дворжака «Слов'янський танець №2», мелодія якого дуже схожа на українську народну музику. У ньому зіставлені два образи — пісенний і танцювальний. Зверніть увагу на розвиток мелодії, ладове забарвлення, особливості форми.

? Які почуття у вас викликає ця музика? У чому, на вашу думку, її краса? Схарактеризуйте контрастні елементи музичної мови.

Чеські народні танці гармонійно поєднують в собі жвавість і легкість, плавність і неквапливість. Візитівкою національного чеського фольклору є старовинний танець — «Полька». Він жвавий і веселий, виконується у швидкому темпі.

Полька — чеський народний танець веселого характеру у швидкому темпі. Назва танцю походить від чеського слова «половинний крок».

У мережі Інтернет перегляньте записи чеського народного танцю «Полька». Які рухи є головними танцювальними елементами?

Чеська народна пісня-танець «Полька» подарує вам можливість не лише заспівати, а також і затанцювати. Виконайте її під інструментальний супровід.

Швидко, весело

Полька

Текст
пісні

Зверніть увагу на незвичний ритм пісні, який змінює її характер на більш танцювальний. Це допомагає зробити синкопа.

Синкопа — це зміщення музичного наголосу із сильної долі на слабку.

Прочитайте рядки чеської народної пісеньки. Який український твір вона нагадує? Доберіть відповідну мелодію і заспівайте.

Старий заєць сіно косить,
А лиска згрібає.
Муха сіно у віз носить,
А комар кидає.

У Чехії ви знайдете всі архітектурні стилі, представлені в історичних містах, фортецях і замках, пам'ятках церковного та народного будівництва.

Столиця Чехії — Прага. На її вулицях є архітектурні шедеври різних епох, які вражають пишністю, урочистою красою старовинного й сучасного зодчества.

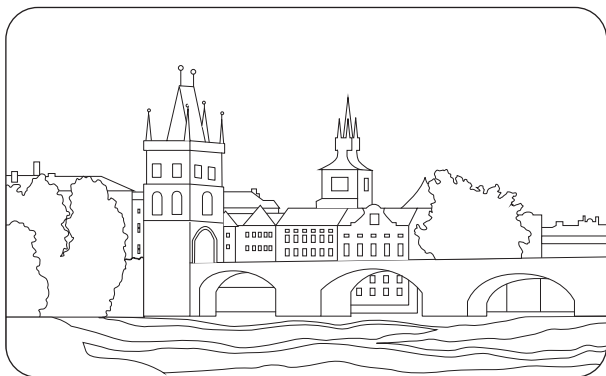
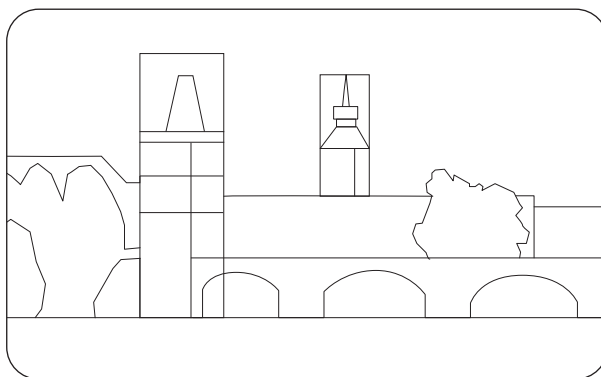
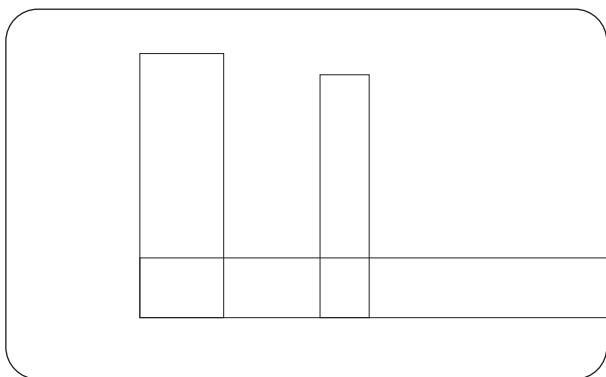
Розгляньте світлини Праги. Що на них особливо привернуло вашу увагу? Які емоції виникають при спогляданні старовинних шедеврів? Обгрунтуйте своє враження від побаченого.

Абриси архітектурних шедеврів здаються особливо чарівними на фоні вечірнього неба. Розгляньте світлини вечірнього міста.

Виконайте силуетну композицію «Краса вечірньої Праги».

Чітко побудуйте та намалюйте абрис архітектурних форм, що складатимуть композицію. Визначте, які форми розмістите на світлому, а які на чорному фоні. Зауважте, що в силуетному зображенні відсутня перспектива. Усі елементи розташовані на одному плані. Простір формується методом загородження.

Здійсніть у мережі Інтернет прогулянку Прагою. Поділіться своїми враженнями з друзями/подругами.

Подорож до сонячної Італії

Нас гостинно запрошує до себе Італія — колыска європейського мистецтва. Ця країна немов сповнена сонячного світла та огорнута пронизливою блакиттю неба. Таким самим є й італійське мистецтво — тепле, яскраве, надзвичайно життєрадісне.

Послухайте італійську народну пісню «*Брати Італії*». Вона стала дуже популярною і понад століття вважалася національним гімном Італії. Офіційно гімном держави її визнано 2006 р.

Який характер пісні? Які жанрові особливості твору? Поясніть свою думку.

Італія — батьківщина оперного мистецтва. Місто Мілан відоме на весь світ оперним театром «Ла Скала», який відіграв провідну роль у розвитку класичної італійської музики.

Послухайте тріумфальний марш з історичної опери італійського композитора Джузеппе Верді «Аїда».

Італійське місто Венеція славиться своїми широкими каналами та численними містками. Здавна найпоширеніший транспорт тут — човни гондоли, керовані перевізниками — гондольєрами. Гуляючи містом, можна звідусіль почути їхні чудові пісні — **баркароли**.

i

У характері баркароли написано італійську пісню «*Санта Лючія*». Послухайте її у виконанні відомого італійського співака Робертіно Лоретті.

Заспівайте мелодійну та ліричну пісню «*Жайворонок*». Що є спільного між піснею «*Жайворонок*» та італійською піснею «*Санта Лючія*»?

i

Одним із відомих інструментальних творів Миколи Лисенка є «*Баркарола*». У її створенні композитор використав українську народну пісню «*Пливе човен*». Послухайте та порівняйте ці два твори.

Простежте за розвитком мелодії, визначте засоби музичної виразності. Які ваші враження від музики? У яких кольорах ви її уявляєте — світлих чи темних?

За допомогою мережі Інтернет знайдіть, у творчому доробку яких композиторів є твір «*Баркарола*».

Здавна митці/мисткині різних країн Європи вважали обов'язковим відвідати Італію, щоб долучитися до витоків класичного мистецтва. Чудові архітектурні пам'ятки цієї країни вражають уяву величчю, а статуї, фрески та мозаїки, наче гімн людської краси й таланту давніх майстрів.

Рим — столиця сучасної Італії, одне із найдавніших європейських міст, історія якого налічує близько трьох тисяч років. Відлуння його давньої історії помітне в руїнах Форуму та Колізею, давньоримських мозаїках. А про славу Риму як духовного центру християнства свідчать ошатні палаци і фрески.

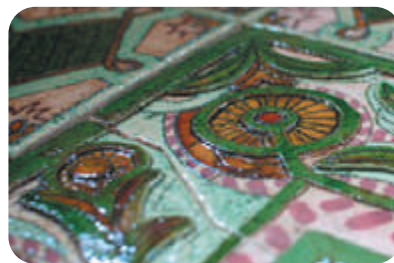
Наслідування традицій давнього мистецтва Італії можна зустріти по всьому світу. У наш час в ізраїльському місті Лод знайдена дивовижна за красою та майстерністю виконання добре збережена римська підлогова мозаїка. На ній можна побачити зображення птахів, риб, звірів, квітів у вазах і плодів у кошиках.

Розгляньте чудові мозаїчні зображення. Що викликало у вас захоплення при спогляданні цих творів? Як ви вважаєте, ці зображення можна назвати стилізованими чи наближеними до реалістичних? Поясніть свою думку.

Старовинні мозаїчні картини можна зустріти в усіх країнах світу. Мозаїку роблять зі шматочків кольорових твердих матеріалів, добре підігнаних один до одного та закріплених спеціальною мастикою на стіні або підлозі: смальти, природного каміння, майоліки (кольорова емаль поверх випаленої глини).

Виконайте мозаїчну композицію за уявою. Сюжет твору оберіть на власний розсуд. Матеріалом для роботи можуть бути шматочки кольорового картону або будь-який інший доступний вам матеріал.

Скористайтесь мережею Інтернет та познайомтесь із архітектурними пам'ятками старовинних італійських міст — Рима, Венеції, Флоренції. Поділіться своїми враженнями з друзями/подругами.

Калейдоскоп мистецтва Німеччини

Німецькі народні пісні різноманітні та цікаві за жанрами. Найбільш популярними є балади, історичні, жартівливі та ліричні пісні, пісні про батьківщину та мандрівників. Великий пласт займають дитячі пісні, що виконуються зазвичай хором.

i

Послухайте народну німецьку жартівливу пісеньку «Пісня про гномика Йоділя».

Яким ви уявили гномика? Опишіть його. У якому ладі, мажорному чи мінорному, написано твір? Чи змінюється характер і настрої протягом всієї пісні?

Пограйте з друзями/подругами в ритмічну гру «Луна», використовуючи половинні, четвертні й восьмі тривалості нот.

Особливе місце в німецькому танцювальному мистецтві посідає народний танець **лендлер**. Це селянський танець, що виник у Південній Німеччині. Від лендлера походить класичний танець — **вальс**.

Канон у музиці — багатоголосний вокальний твір, де всі голоси виконують одну тему-мелодію, але вступають не одночасно, а по чергово.

Послухайте канон відомого німецького композитора Йоганна Пахельбеля у сучасній обробці. Будьте уважними, щоб почути проведення мелодії у різних голосах. Що ви уявили під час слухання твору?

Виконайте вправу каноном у групах.

Перегляньте в мережі Інтернет відеозаписи німецького танцю лендлер. Опишіть свої враження після переглянутого танцю. Якими почуттями сповнена музика? Що є спільного між лендлером і вальсом?

Кожен народ плекає власні звичаї і моральні цінності, які відображає в казках. Вони відіграють важливу роль в житті людини: виховують доброту, чуйність, любов до навколишнього світу. У казках втілені народна мудрість, цінні життєві поради та застороги.

? Назвіть відомі європейські казки. Чого вони навчають? Які герої/героїні можуть бути прикладом для вас? Чому?

Брати Грімм зібрали чимало народних казок та опрацювали їх як літературні твори. Творча спадщина відомих німецьких казкарів збережена в чудових книжках з гарними ілюстраціями.

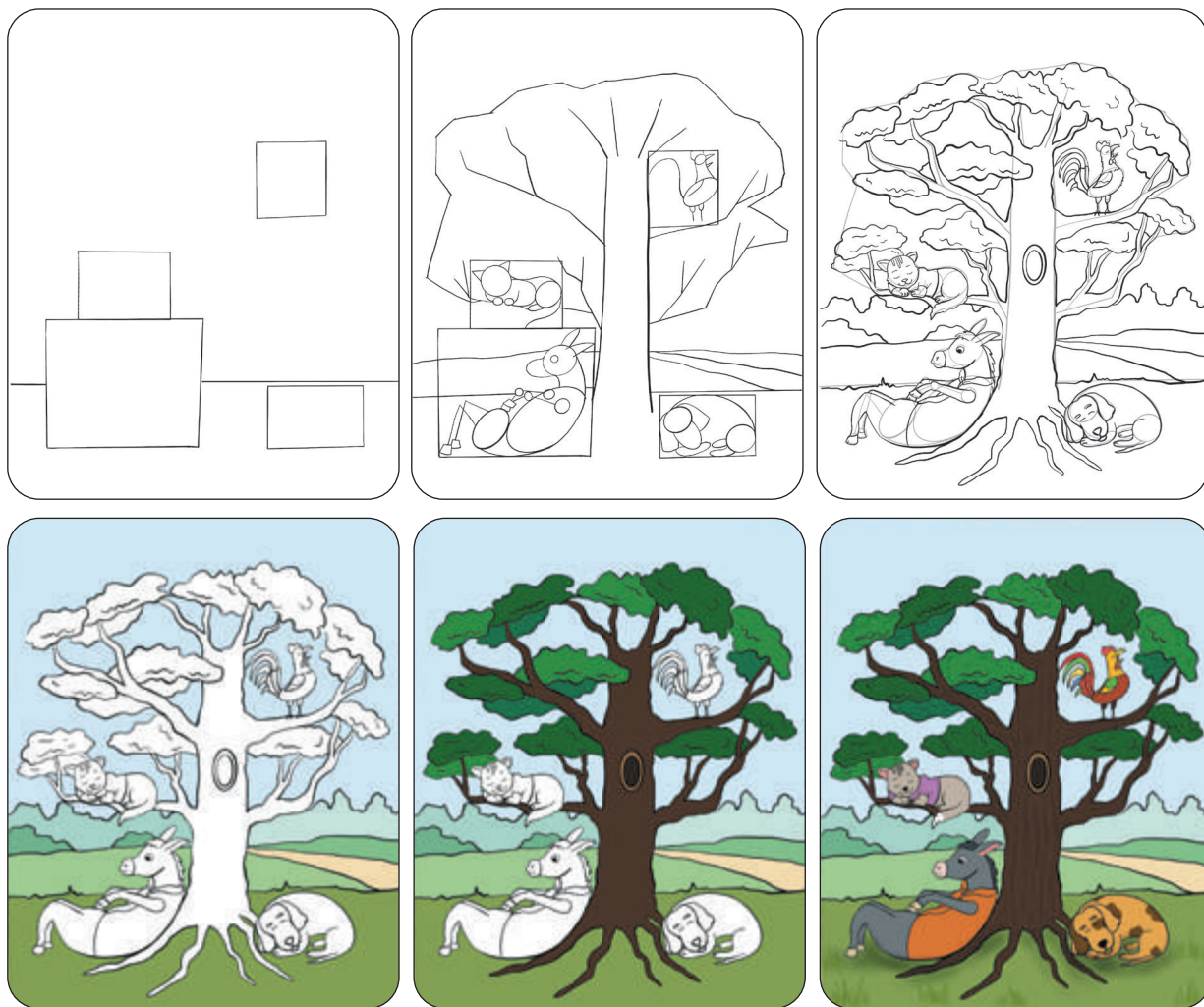

Ілюстрація — малюнок, який прикрашає книгу, образно розкриває й доповнює зміст літературного твору.

Зробіть ілюстрацію до казки братів Грімм «*Бременські музиканти*». Намалюйте своє уявлення про героїв казки.

Поміркуйте, який епізод казки вам найбільш цікавий. Визначте, що буде зображено на передньому й далекому планах. Що буде головним у вашій композиції? Про що розкажуть та як доповнять композицію другорядні елементи? Подумайте, що буде на фоні.

Скористайтесь мережею Інтернет та перегляньте мультиплікаційну казку «*Бременські музиканти*».

Класична Австрія

Наша подорож музичною країною триває. Сьогодні нас очікує Австрія, держава, яка розташована в Центральній Європі.

Носіями народної музичної культури в давнину були **шпільмани** — мандрівні комедіанти, співці, музиканти. Народний музичний театр, симфонія й камерна музика зародилися у XVII ст.

Камерна музика — вокальна або інструментальна музика, створена для виконання малим складом музикантів у невеликих приміщеннях.

Послухайте першу частину «Маленької нічної серенади» видатного австрійського композитора Вольфганга Амадея Моцарта.

Схарактеризуйте засоби музичної виразності, які використав композитор. Якими почуттями наповнена музика? У якій музичній формі написано «Маленьку нічну серенаду»? Поясніть.

Життєрадісна й весела пісня «*Сонечко*» композиторки Ірини Тарнавської подарує вам гарний настрій. Послушайте та заспівайте її з танцювальними рухами.

Сонечко

Вірші Т. Демчук
Музика І. Тарнавської

Тільки стане сонечко, вмиється росю,
Загляда в віконечко, заграва зі мною,
Кольоровий сон зника, як птахи співають,
І дерева і ріка новий день стрічають.

Приспів:

Сонце, сонце, сонечко — золоте проміння,
Не світи в віконечко, в оченята милі.
Знову ранок настає, нічку проводжає,
Сонце, сонечко моє, я тебе кохаю.

Сьогодні ви познайомитеся ще з однією музичною формою, яка називається **варіації**. Як ви можете пояснити значення цього слова?

Варіації, або варіаційна форма, — музична форма, яка складається з основної теми та кількох частин-варіацій, що являють собою основну тему у зміненому вигляді.

В.-А. Моцарт створив варіації на тему французької народної пісні «*Пастух*». Послушайте цей твір та визначте кількість варіацій у ньому. Якими музичними засобами композитор варіював основну тему?

Уявіть себе художником/художницею. У яких кольорах ви бачите твори Моцарта — «*Маленьку нічну серенаду*» та «*Варіації на тему французької народної пісні*»? Намалюйте кольорові хвилі до творів.

Відень — прекрасна столиця Австрії, одне з найдавніших міст Європи, що має архітектуру незвичайної краси. Середньовічні австрійські замки й палаци — безперечна гордість країни. Вони розташовані по всій території Австрії, і кожен являє собою історичну цінність, вражає розкішшю і приголомшливою красою.

Характерною особливістю середньовічних замків є лаконічність і чіткість форм, відсутність примхливого оздоблення. Основою конструкції замку є прості геометричні форми.

На згадку про подорожі та чудові місця відвідувачі Австрії привозять сувеніри у вигляді найвідоміших пам'яток. Магнітики із зображеннями витворів австрійської архітектури можна зробити власноруч. Доцільно використати пластичні матеріали, які не потребують складної обробки.

Зробіть із пластичних матеріалів сувенір на згадку про Австрію. Виконайте спрощений малюнок обраного вами архітектурного шедевру. Потім скористайтесь уміннями, які отримали під час виготовлення рельєфних зображень. За потреби користуйтеся зразками поетапного виконання роботи.

Вишукана Франція

Ми продовжуємо подорожувати країнами Європи і сьогодні відвідаємо Францію, батьківщину вишуканих традицій мистецтва. Французька мова вважається однією з найромантичніших у світі, а музичну культуру й пісні Франції знають і співають у кожному куточку нашої планети.

Із усього великого музичного розмаїття наш слух завжди безпомилково впізнає французьку пісню. Її чарівність полягає у гармонійному поєднанні з витонченою у своїй пластичності мовою поезії.

Послухайте пісню «*Під небом Парижа*», яка є візитівкою Франції, а виконує її відомий шансоньє Шарль Азнавур.

Шансоньє — французький естрадний співак, виконавець жанрових пісень, часто автор слів і музики до них.

Послухайте фрагмент другої частини «*Фантастичної симфонії*» Гектора Берліоза, який називається «*Бал*».

Чому, на вашу думку, цей фрагмент називається «*Бал*»? Пригадайте, яка музика називається програмною.

Заспівайте французьку народну пісню «Пастух» каноном. Спочатку всі разом співайте з назвою нот, потім зі словами. Об'єднайтеся у дві групи і заспівайте каноном.

Пастух

Французька народна пісня (Канон)

Весело

Чу-єш, гра-є ча-ба-нець? Він скли-ка-є в гурт о-
 Чу-єш, гра-є ча-ба-нець? Він скли-
 вець. Тіль-ки не-бо за-го-рить-ся, він бе-ре о-
 ка-є в гурт о-вець. Тіль-ки не-бо за-го-рить-ся,
 кра-єць хліб-ця. Ту-ру, ту-ру, у рі-жок: вий-дем
 він бе-ре о-кра-єць хліб-ця. Ту-ру, ту-ру, у рі-
 ра-но на лу-жок.
 жок: вий-дем ра-но на лу-жок.

Пограйте в гру «Музичний магазин».

Учитель по черзі вмикає записи звучання різних музичних інструментів, а учням необхідно упізнати музичний інструмент.

Мистецтво Франції представлено чудовими творами різних епох і багатьох напрямів декоративно-прикладного мистецтва. Французькі майстри/майстрині традиційно займалися художньою керамікою, різьбленням і текстилем.

Окрасою середньовічних соборів Франції є вікна з декоративними ажурними кольоровими елементами — **вітражами**. Крізь них сонячні промені освітлювали інтер'єри, розливаючись яскравими святковими кольорами по стінах і підлозі храмів. Рідше вітражами прикрашали віконні отвори замків.

i

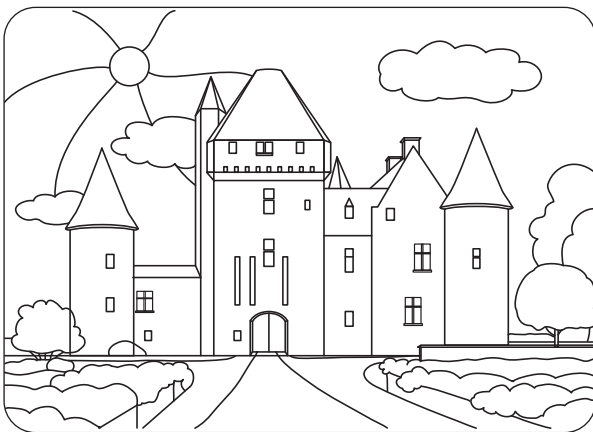
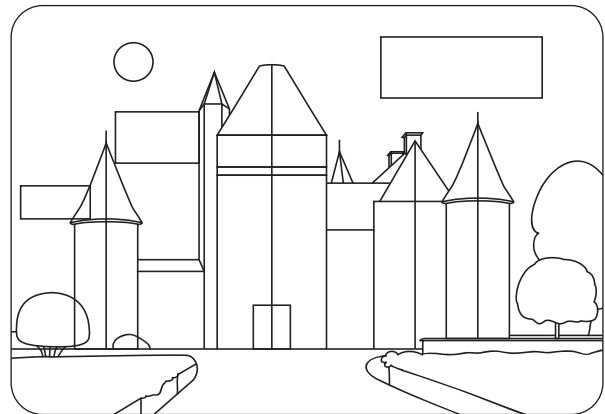

Вітраж — сюжетна або візерункова декоративна композиція з прозорого кольорового скла або інших матеріалів, які пропускають світло.

Нині вітражі прикрашають житлові й громадські будівлі. Вітраж здатний дивним чином перетворити внутрішній простір приміщення, наповнити його витонченою грою світла.

Розробіть ескіз вітражної композиції на тему французьких замків. Спочатку оберіть зображення будівлі, спростіть її образ і виконайте ескіз. Потім лініями поділіть зображення на менші фрагменти, що нагадуватимуть окремі шматочки. Визначте головні кольори твору та їхні відтінки. Розфарбуйте малюнок.

Подивіться відеозаписи «Готичні собори Франції». Зверніть увагу, як кольорове світло створює образ приміщення.

Казкова Скандинавія

Сьогодні ми відвідаємо країни Скандинавії. На узбережжі холодного північного моря розташована найпівнічніша країна Європи — Норвегія. Головна її гордість — дивовижна природа. Невисокі гори, вкриті лісами й луками, затишні бухти та довгі, вузькі затоки (фіорди) створюють неповторний колорит.

Перегляньте в мережі Інтернет відеотури або світлини, які показують красу скандинавської природи.

Джерела народної норвезької культури походять від традицій давнього народу — вікінгів. Давні скандинавські поетичні сказання — *саги* — зберегли чимало цікавих легенд, де оспівувалася відвага людини, незламної та сильної духом.

Послухайте «*Норвезький танець №2*» Едварда Гріга, в якому музичною мовою композитор зобразив народний побут та суворість норвезької природи. Схарактеризуйте кожную частину танцю.

Фінляндія — країна білих ночей і північних сяйв, блакитних озер, безкраїх лісів, безлічі мальовничих островів. Неосяжні снігові простори фінської провінції Лапландія відомі як батьківщина Санта-Клауса. Найдавніша фінська музика представлена пастушими наспівами, епічними піснями — рунами та обрядовим фольклором.

Симфонічна поема «Фінляндія» композитора Яна Сібеліуса посідає чільне місце у фінській культурі. Послухайте фрагмент поеми, який називається «Серенада далеких холмів».

Що є незвичного у звучанні музичного твору? Як розвиток мелодії допомагає передати настрій? Якими почуттями сповнена музика? Схарактеризуйте засоби музичної виразності, які використав композитор. Опишіть картину, яку ви уявили під час слухання музики.

Виконайте канонем французьку народну пісню «Пастух».

Складіть з четвертих та восьмих тривалостей нот ритмічну вправу. Запропонуйте друзям/подругам виконати ритмічну вправу в парах та в групах.

Природа скандинавських країн, розташованих на півночі Європи, сувора, але дуже гарна. Особливості давніх вірувань, традицій, побуту помітно вирізняються з-поміж інших народів Європи. Народне мистецтво скандинавів схоже на чарівну казку, а його образи неймовірно загадкові й примхливі.

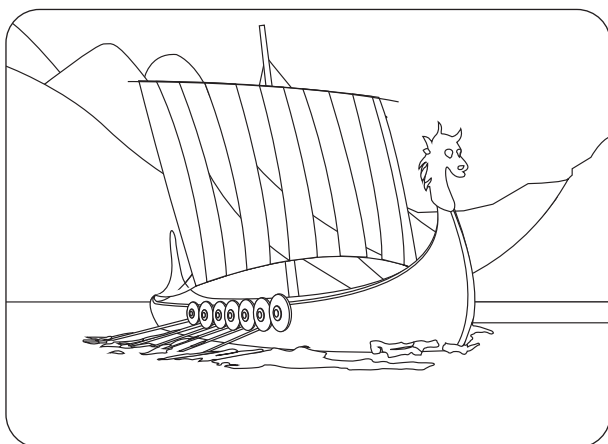
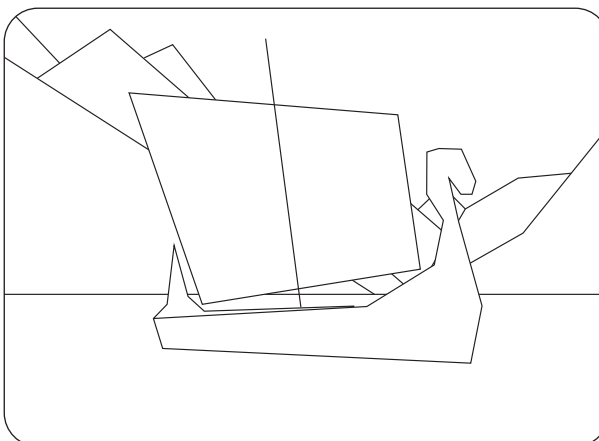
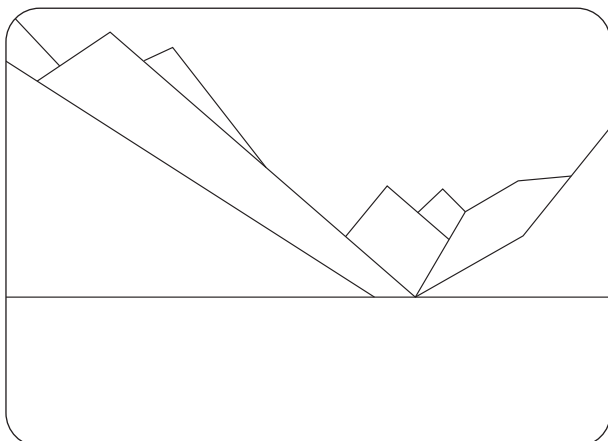
На виробках майстрів часто зображені тварини. Ці образи мають символічне значення та є оберегами. Добре упізнаваним елементом скандинавських орнаментів є візерунок, що нагадує стрічкове плетіння.

Незвичайні різьблені дерев'яні фігури з головами фантастичних тварин скандинавські мореплавці прилаштовували на носі кораблів. Ці дивовижні образи виконували роль захисників суден під час морських походів.

Створіть гуашевими фарбами сюжетну композицію за уявою «Драккар». Намалюйте корабель вікінгів таким, яким ви його уявляєте. У своєму творі постарайтесь передати сувору красу північної природи.

Скористайтесь мережею Інтернет і подивіться відео-записи про скандинавські країни та їхню міфологію.

Балтійське різнобарв'я

Продовжуємо нашу подорож і завітаємо до країн, що розташовані на узбережжі Балтійського моря, — Литви, Латвії, Естонії. Вони мають дуже багато спільного в культурі, побуті та історії. У народному прибалтійському музичному мистецтві побутує багато гарних пісень та легенд.

Послухайте народну литовську пісню до літнього свята, яке називають Ліго, або Янів день. Під час слухання зверніть увагу на розвиток мелодії, ладове забарвлення та особливості форми.

Прочитайте в мережі Інтернет прибалтійські легенди про Хранителя Часу й чорного лелеку. Чого вчать нас ці твори? Розкажіть про свої враження від їхніх героїв.

Одним із видатних талантів країн Балтики є композитор і художник Микалоюс Константінас Чюрльоніс.

Послухайте фрагмент симфонічної поеми Миколоюса Чюрльоніса «У лісі».

Який душевний стан передає музичний твір? Які почуття у вас викликає ця музика? У чому, на вашу думку, її краса?

Симфонічна поема — жанр симфонічної музики, одночастинний твір для симфонічного оркестру з програмою літературного, живописного чи історичного походження.

Народні танці країн Балтики — невід’ємна частина національної культури естонців, литовців і латишів. У цих країнах навіть відзначають спільне національне Балтійське свято пісні й танцю, визнане надбанням світової культурної спадщини.

Танцювальне мистецтво прибалтів дуже подібне до обрядовості. У ньому об’єднані пластичні рухи, співи й символічні відтворення трудових дій (жнив, рибальства, млинарства та ін.). Прикладами можуть слугувати латиський танець «Судмаліняс» (млин), литовський «Кальвяліс» (коваль), естонський «Каерайян» (овес).

Об’єднайтеся з однокласниками/однокласницями у групи та виконайте вивчені на попередніх уроках пісні.

Перегляньте в мережі Інтернет виступи народних танцювальних колективів країн Балтики. Який настрій вони створюють? Чи схожі вони на українські танці?

У народному мистецтві Литви почесне місце посідає дерев'яна скульптура. Її традиції сягають багатьох століть і спочатку мали обрядове призначення. Витоки її походять з часів, коли вздовж шляхів встановлювали придорожні каплиці та каплички-стовпи. Їх прикрашали вишуканими навершьями у вигляді «сонечок» із кованого металу.

i

Ручне ткацтво з льону та вовни вирізняється геометричною побудовою візерунків. Майстри та майстрині створюють різноманітні орнаментальні композиції з яскравими малюнками.

Форми народного посуду прості, зручні і відповідають своєму призначенню.

Великою любов'ю користується в Латвії Латгальська кераміка, яку виготовляють в місті. Виробам властива повновагова форма побутового посуду. Латгальські керамісти прикрашають свої твори об'ємними стилізованими фігурками різних птахів і звіряток. Фантазія майстринь у в'язанні невичерпна. Ними створюються різноманітні орнаментальні композиції з яскравими й самобутніми малюнками.

У народному мистецтві Естонії найбільш поширений текстиль. Вишивка гладдю вовняними нитками характерна для острова Муху.

Завдяки своїм декоративним якостям і красі візерунки широко використовуються в оздобленні сучасних предметів, житлового інтер'єру. Широко застосовуються в деталях костюма. Візерунок складається з пучків великих рослин і гілок.

Придумайте і намалюйте ескіз для оздоблення рукавичок за мотивами геометричних або рослинних орнаментів та балтійських візерунків.

Скористайтесь мережею Інтернет та подивіться відеомандрівки по країнам Прибалтики. Зверніть увагу на природні, міські та сільські краєвиди. Зробіть начерки пейзажів, які вам сподобалися найбільше.

Мотиви Закавказзя

Нас запрошують на гостину країни Закавказзя з чарівною гірською природою та неповторним мистецтвом — Грузія, Вірменія та Азербайджан. Із найдавніших часів ці народи славляться своїми чудовими душевними піснями й танцями.

Розпочнемо нашу подорож із Грузії. Її народні пісенні мелодії надзвичайно гарні, а ритм танців завжди запальний і виразний.

Послухайте віночок грузинських народних пісень «Чакруло», «Апарика», «Ти — лоза», «Кіріалеса».

Які ваші музичні враження від пісень? Який настрій, почуття вони викликають? Чим відрізняється грузинський спів від українського?

Найбільшої популярності набув один із традиційних кавказьких танців — *лезгинка*. Виконують його як сольний чоловічий або парний танець.

Відтворіть ритмічний супровід лезгинки на шумових інструментах, передаючи її темпераментний характер. Підкресліть характерні особливості танцю.

Інша країна, розташована у передгір'ї Кавказу, — Вірменія, її музичне мистецтво життєрадісне і темпераментне.

Послухавши «Гопак» із балету композитора Арама Хачатуряна «Гаяне», визначте характер музики. Яких нових якостей набули інтонації українського танцю у творі вірменського митця?

У вокальному мистецтві Азербайджану переважає одноголосся. Більшість пісень виконується під супровід струнно-смічкових та ударних інструментів.

Послухайте азербайджанську народну пісню «Давай» і скажіть, чим вам сподобалася ця пісня. У чому, на ваш погляд, особливість азербайджанської музики?

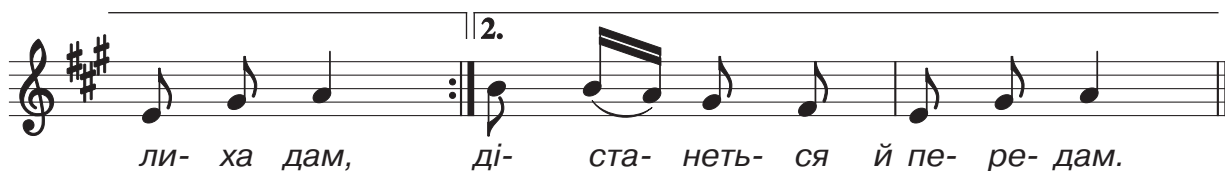

Українська народна пісня «Од Києва до Лубен» подає вам гарний настрій. Заспівайте її під акомпанемент музичних інструментів.

Од Києва до Лубен

Рухливо

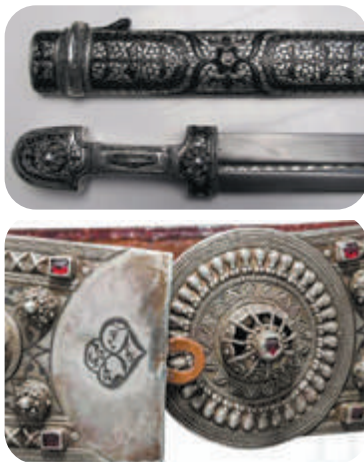
Текст
пісні

Поміркуйте й опишіть особливість кавказьких інтонацій. Чим вони відрізняються від українських? У чому своєрідність музичної культури країн Закавказзя?

Культура кожного народу накладає свій відбиток на мистецтво і наповнює його самобутністю, а місцевість, у якій народ живе, впливає на розвиток промислів. У народів Кавказу одними з важливих і давніх видів декоративно-прикладного мистецтва є килимарство та художня обробка срібла — ювелірний промисел.

Із давніх часів ювелірні вироби носили як жінки, так і чоловіки. Прикраси становили невід'ємну частину традиційного костюма всіх народів Кавказу і виконували важливу символічну роль — слугували оберегами та визначали положення людини в громаді. Кожну прикрасу надягали з особливого приводу. Існували повсякденні, святкові, ритуальні і навіть магічні прикраси. Національне вбрання за традицією передавали у спадок.

Традиційні орнаментальні мотиви Кавказу зазвичай рослинні. У ювелірному мистецтві використовували не лише метал, а й каміння.

Розгляньте орнаменти та візерунки на зразках прикрас. Розкажіть, які природні форми взяті за основу для створення оздоблення. Що вам найбільше сподобалось? Які прикраси здивували і чому?

Розробіть ескіз прикраси за мотивами ювелірного мистецтва народів Кавказу та виконайте її з пластиліну чи пластику. Або створіть прикрасу з природних та різних підручних матеріалів: тканини, ниток, намистин. Під час роботи дотримуйтесь правил безпеки.

Скористайтесь мережею Інтернет і здійсніть відеомандрівку країнами Кавказу.

Чудернацькі інтонації Сходу

Нас запрошує до себе загадковий Схід — Китай, Японія та Індонезія. Таємничі країни з багатою історією та чудовою природою.

Мистецтво **Китаю** — одне з найдавніших у світі. Його вплив на розвиток культури інших країн Сходу величезний, адже саме в цій державі багато видів мистецтва набуло досконалості.

Народна китайська музика переважно одноголосна, основана на пентатоніці, яка є особливістю східної музики.

Пентатоніка — звукова система, лад, що має п'ять звуків різної висоти у межах октави.

Послухайте китайську народну мелодію, яка супроводжує чайну церемонію.

У чому особливість східних інтонацій? Які почуття вас охоплюють під час прослуховування цієї музики?

Творчість китайського народу багата на оригінальні танці, такі як «Тисячорука Гуанінь», танці з віялами.

Перегляньте в мережі Інтернет записи цього чудового танцю. Поділіться своїми враженнями з друзями/подругами.

Культура Японії давня та високорозвинена. Викликає захоплення мистецтво японських майстрів у таких жанрах, як живопис, архітектура, театр, декоративне мистецтво.

Звучання національних японських інструментів за своїм звуковим тембром значно відрізняється від звичних для нас інструментів.

Сямісен

Фуе

Кото

Ерху

Послухайте японську народну пісню «Вишня» в інструментальному виконанні. Визначте особливості мелодії, її інтонаційну своєрідність, несхожу на українську. Як ви вважаєте, пісня «змальовує» чудовий краєвид чи виражає настрій людини від його споглядання: захопленість красою квітучого саду?

Індонезія — країна Океанії та Південно-Східної Азії. Велику популярність отримали танці островів Ява і Балі, в яких переважає мова жестів. Найбільш яскраво національна музична традиція виражена в жанрі **гамелана** — народного інструментального оркестру, головну роль в якому грають самобутні ударні музичні інструменти: ксилофон **гамбанг**, металофон **гендер**, лежачі гонги **бананг**, барабани **генданг**.

Послухайте індонезійську народну мелодію «Кольори Яви». Опишіть враження від цієї мелодії.

Виконайте індонезійську народну пісню «Прогулянка з батьком». Під час виконання приспіву імітуйте шумовими інструментами цокання копит.

Прогулянка з батьком

Індонезійська народна пісня

Не дуже швидко

i
Текст
пісні

Бі- жить до- ро- га даль- ня- я, лє з не- ба сон- це жар. Зіб-
равсь сьо-год-ні ра- но я із тат- ком на ба- зар. Ві- зок скри-пить ко-
ле- са- ми, ко- няч- ка ту- по- тить. Спі- ва- ем піс- ню ве- се- ло під
цо- кан- ня ко- пит. Дуг-діг-даг-діг, Дуг-діг-даг-діг, Дуг-діг-даг-діг, дуг.
Дуг- діг- даг- діг, Дуг- діг- даг! Під цо- кан- ня ко- пит.

Перегляньте в мережі Інтернет записи будь-якого індонезійського танцю. Поділіться враженнями з рідними.

Культура Китаю суттєво відрізняється від європейської. Вона складалася протягом тисячоліть і включає усі види народного мистецтва — від ткацтва, гончарства до розпису, різьблення по кістці й архітектури.

Китайський живопис з'явився в давнину, позначається терміном **Го-хуа**, що означає «живопис країни». Жанри в китайському живописі це, перш за все, пейзажі, анімалістичний, портрет та зображення квітів. Китайські художники прагнули передати сутність предметів, переживання, настроїв, що виникають від спілкування з природою.

На відміну від європейського, китайський живопис не передає об'ємність форм, перспективу та не дотримується чітких пропорцій. Усі картини митці пишуть без попередніх ескізів.

Цікаво те, що в китайському живописі відсутній натюрморт. Нерухомі предмети, відірвані від дійсності, на думку китайців, є неживими. Отже, у творі обов'язково має бути присутня динаміка життя і часу. Наприклад, якщо художник зображав камені, то поруч із ними завжди присутня рослина або тварина. Плоди також зображують разом із зеленою гілкою, птахом.

Уважно розгляньте зображення. Скажіть, які жанри європейського образотворчого мистецтва нагадує кожне з них. Які природні форми у них є головними елементами?

Виконайте роботу за мотивами китайського живопису. Пригадайте свої враження від споглядання природи, тварин або птахів. Розкажіть про них у своїй роботі.

Під час прогулянок зверніть увагу на пробудження природи, перші квіти, птахів. Виконайте кілька начерків у стилі китайського живопису.

Мистецтво паперопластики **орігамі** походить з Китаю, де був винайдений папір. Але найбільшого розвитку це мистецтво набуло в Японії. Спочатку орігамі використовували в релігійній обрядовості. Пізніше фігурки з паперу стали невід'ємним атрибутом свят.

Орігамі — вид японського декоративно-прикладного мистецтва, складання фігурок тварин із аркушів кольорового паперу.

i

Головна особливість творів орігамі: їх виготовляють із цільного аркуша паперу без застосування ножиць та клею. Найвідомішим традиційним японським оберегом є **сембадзурю** — гірлянда з тисячі паперових журавликів.

Виконайте з кольорового паперу за допомогою вчителя/вчительки орігамі «Журавель». В Японії цей птах символізує довголіття й добробут.

Загадкова Індія

Індія — загадкова та яскрава країна. Індійська культура бере свій початок з глибокої давнини. Протягом тисячоліть вона поєднує традиції та звичаї народів, які мешкають на її території.

В Індії вважається, що музика має чудодійну силу і здатна впливати не лише на людину, а й на природу. В основі творів народної індійської музики лежить поєднання співу, гри на музичних інструментах і танцю.

Послухайте сучасний кавер на народну індійську пісню «Тум привіт».

Кавер — оновлене виконання або обробка відомого музичного твору.

Якими почуттями сповнена музика твору? Які інтонації, особливості ритму та інші засоби музичної виразності властиві цій пісні?

Невід'ємною частиною народної музичної творчості Індії є танець. Він сформувався як самостійний вид мистецтва понад п'ять тисяч років тому і мав обрядове призначення.

Одним із провідних жанрів музичного мистецтва Індії є **сценічний танець**, який ще називають **кінотанець**. Цей жанр поєднує особливості обрядових, народних та естрадних європейських танців і є обов'язковим елементом індійських кінострічок. Виконання індійських сценічних танців завжди супроводжують мелодії сучасної естрадної музики, видовищні спецефекти.

Виконайте пісні «Прогулянка з батьком» та «Од Києва до Лубен» з акомпанементом.

Пограйте в гру «Музичний магазин».

Педагог вмикатиме фрагменти звучання різних музичних інструментів, а ви маєте відгадати серед них звучання інструментів симфонічного оркестру.

Перегляньте в мережі Інтернет кілька індійських традиційних та сценічних танців. Поділіться своїми враженнями з друзями/подругами.

Індія — яскрава, барвиста країна, її народ володіє багатою мистецькою спадщиною. У всьому світі цю країну ототожнюють з чудовими пам'ятками архітектури, прекрасними ремісничими традиціями та яскравими святами, що відображають давню культуру індійського народу.

Робота індійських майстрів/майстринь вражає досконалістю та безмежною фантазією. Яскраві фарби надають творам святкової життєрадісності. У наш час тільки в цій країні народний костюм виконує роль щоденного одягу. Індійці дуже шанують власну національну культуру, дотримуються давніх традицій не тільки в свята, а й у повсякденні.

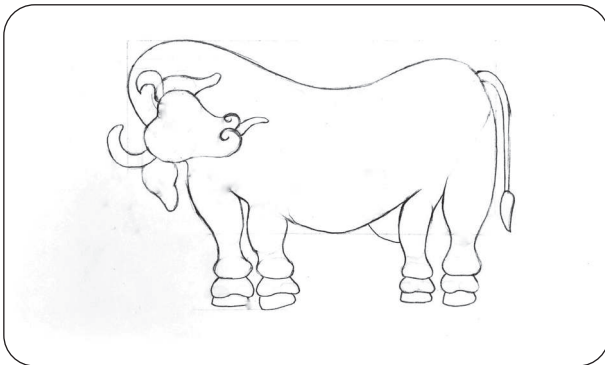
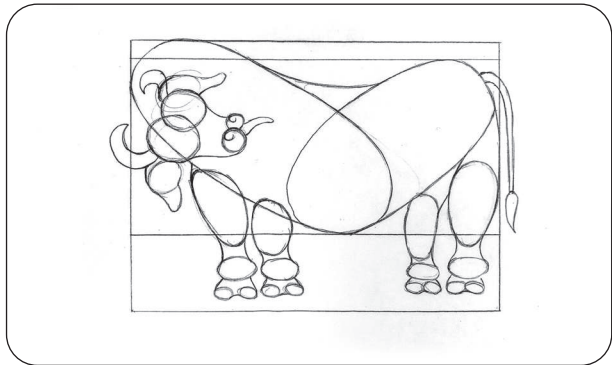
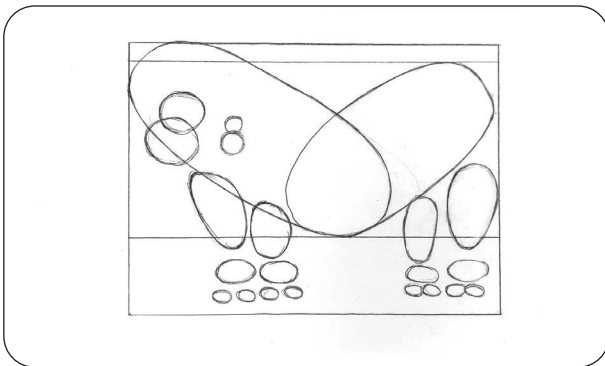

Індійський розпис зображає міфологічні сценки, образи, що символізують добробут і родючість. Розгляньте твори мистецтва Індії. Розкажіть про свої враження від них.

Намалюйте за уявою сюжетну або декоративну композицію «Загадкова Індія». Самостійно оберіть кольори, які найкраще відповідатимуть вашому задуму.

Розташуйте головний образ у центрі композиції. Прикрасьте малюнок візерунками в стилі індійського образотворчого мистецтва. Працюйте поступово й уважно.

Скористайтеся мережею Інтернет та познайомтеся з особливостями індійського живопису «мадхубані». Чим він нагадує українське народне малярство?

Візерунки африканських ритмів

Продовжуємо нашу музичну подорож і завітаємо до Африки. Це дивовижний і чудовий континент із самобутньою культурою, давніми традиціями і яскравим мистецтвом. Він зберігає чимало загадок і таємниць.

В мережі Інтернет перегляньте відео про цей загадковий континент. Зверніть увагу, скільки на цьому континенті чудернацьких тварин. Поділіться з друзями/подругами враженнями від природи Африки.

Музична культура Африки досі зберігає зв'язки з прадавнім мистецтвом. До найпоширеніших жанрів музики африканських народів належать трудові, героїчні, мисливські, колискові пісні. Будова цих творів відрізняється від європейських. В африканських піснях хор (а він зазвичай складається з глядачів обрядового дійства) повторює мелодію і текст за солістом/солісткою.

Послухайте одну із африканських пісень, яка називається «Жовта ящірка».

Які ваші враження після прослуханої пісні? Чи схожа вона на народні пісні, які ми звикли слухати? Які інструменти є головними?

Ритми є основою африканської музики. Вони доволі складні: в ансамблі музикантів можуть звучати одночасно різні барабани, створюючи складний ритмічний візерунок.

Послухайте звучання африканських барабанів. Опишіть картину, яку ви уявили, слухаючи їхній ритм.

Танець в Африці — це злиття напруженого ритму і стрімкого руху. Він є обов'язковим елементом ритуалу (військового, мисливського, землеробського та ін.). За традицією, виконання танців має згуртувати громаду племені, тож у них беруть участь багато виконавців/виконавиць, відповідно до змісту ритуалу.

Об'єднайтеся у три групи шумових інструментів — маракаси, бубни, металофони. Виконайте ритмічну вправу: спочатку всі разом, а потім каноном.

І П П І П І П І П П П І П П І П

Весела ритмічна пісня «Зелене слоненя» подарує вам гарний настрій. Виконайте її під власний акомпанемент на шумових інструментах та з танцювальними рухами.

Зелене слоненя

Вірші О. Вратарьова

Музика І. Кириліної

Жваво, весело

На ост-ро-ві Ла-бем-ба в за-
то-ці Ба-ла-бем-ба жи-ли со-бі зви-чай-ні
Спі-ва-ю-чі сло-ни. Жи-
ли со-бі та й го-ді, спі-ва-ли при на-ро-ді,
А вран-ці при на-го-ді *f* Роз-
ка-зу-ва-ли сни. Бем-ба, ла-бем-ба.
Бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, ба.
Бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба,
ба. При-ба. Бем-ба, ла-бем-ба,
бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, ба.

*Текст
пісні*

У мережі Інтернет перегляньте фільми про тваринний і рослинний світ Африки.

Африка вважається колыскою людства. У гірських печерах цього континенту можна побачити зразки найдавніших у світі творів образотворчого мистецтва — наскельний живопис. Він розповідає про перші спроби людини за допомогою мистецтва розповісти про своє життя й красу навколишнього світу.

Петрогліфи — наскельний живопис, зображення, нанесені на кам'яну поверхню.

Африканські петрогліфи цікаві тим, що передають не лише добре впізнавані образи тварин та людини, а й рух. Роглядаючи їх, можна побачити стрімку мисливську погоню, біг тварин та ін. Розповідають вони і про буденне життя прадавніх людей.

Розгляньте африканські петрогліфи. На вашу думку, ці образи є стилізованими чи реалістичними? Придумайте стислі розповіді за цими сюжетами.

Намалюйте за уявою або зразком декоративну графічну композицію «Сторінки життя в Африці». Розгляньте начерки, замальовки на тему, за потреби скористайтеся ними. Техніку виконання й графічні матеріали оберіть на власний розсуд.

За всієї умовності африканська скульптура по-своєму надзвичайно життєва. Їй властиві стилізація, навмисне порушення пропорцій людської постаті. Крім того, скульптурне мистецтво народів Африки щільно пов'язане з давніми віруваннями і прикладним мистецтвом. Маски належать до особливого різновиду скульптури, їх використовували для ритуальних танців і різних церемоніальних дійств.

Африканські маски за формою нагадують людське обличчя або морду тварини і зазвичай прикрашені яскравим розписом та оздоблені природними матеріалами. Розгляньте зразки африканських масок.

Чим ці твори вам сподобались та вразили своєю незвичайністю? Порівняйте їх із масками, які виготовляють до новорічного свята, або театральними. Чим вони відрізняються?

Пофантазуйте і зробіть із картону маску в африканському стилі. Розгляньте ескізи масок, зверніть увагу на пропорції обличчя та форми очей, носа, рота. Пригадайте, що таке симетрія, застосуйте її у своєму творі.

Мистецька Америка

Наша подорож триває, і сьогодні ми відвідаємо Сполучені Штати Америки. Музична культура цієї країни — справжнє відкриття у світовому мистецтві. Вона заявила про себе яскравими, нечуваними досі ритмами, звучанням нових інструментів. Композитори й виконавці отримали повну свободу творчості.

Появу унікального музичного мистецтва на теренах Америки зумовило поєднання традицій європейської та африканської музичних культур.

Послухайте популярну народну американську пісню «Янкі Дудль» про сміливого вершника і жартівливу нескінченну пісню «Йон Йонсон». Під час слухання покажіть плесканням ритмічний рисунок творів.

Які характер музики, ритмічні інтонації, ладове забарвлення? Поясніть свою думку. Зробіть порівняльну характеристику творів. Якими ви уявили героїв пісень?

Завдяки творчості відомих американських композиторів у музичному мистецтві набула широкої популярності імпровізація. Саме вона стала провідним засобом художньої виразності в музиці та значною мірою сприяла її розвитку.

Імпровізація — створення музичного твору під час його виконання, без попередньої підготовки.

Перша національна американська опера композитора Джорджа Гершвіна «*Поргі і Бесс*» вважається взірцем сучасного музичного мистецтва. У ній митець використав імпровізації за мотивами народної пісенної творчості афроамериканців.

Найвідомішою композицією опери є славнозвісна колискова «*Summertime*». Вважається, що на її написання композитора надихнула українська народна пісня «*Ой, ходить сон*».

Український гурт La Vivo об'єднав ці дві колискові в один вокальний твір. Послухайте його і зробіть порівняльну характеристику двох пісень.

Пограйте із друзями/подругами у гру «Музична імпровізація».

Пригадайте рядки колискових пісень та проспівайте їх із різними інтонаціями.

Інтонації і мелодія пісні «Дитячі мрії» композиторки Лесі Горової дуже схожі з інтонаціями колискових пісень. Послухайте і заспівайте її в характері.

Дитячі мрії

Вірші і музика Л. Горової

Помірно

Текст
пісні

Зно-ву мрі-я про-ро-сла із ди-тя-чо-го чо-ла, Щоб здій-

сни-ти-ся ко-лись на сві-ті. По-ле-ті-ла над зе-мле-ю і тор-

кну-ла-ся во-на Сон-ця, не-ба і тра-ви, і кві-тів. На-ші

мрі-ї, на-ші сни, як теп-ло ве-сни, всіх зі-грі-ють і о-бій-

муть. І ко-лись, і ко-лись, мрі-ї, як і ми, під-ро-

стуть, під-ро-стуть.

Перегляньте в мережі Інтернет мультфільм «Дядечко Лекос» із серії «Том і Джеррі». У ньому в жартівливій формі показана народна пісенна творчість американців у стилі кантрі. Дізнайтесь про нього більше.

Давня історія — цікава, суперечлива і сповнена загадок. Вчені й дотепер не дійшли згоди в оцінці спадщини давніх цивілізацій. Однією з таких спадщин є камені перуанського міста Іка. Це обкотані річковою водою брили, на поверхні яких вигравірувані зображення тварин і людей. Ці твори, як вважається, прадавнього мистецтва і є головною загадкою народів Анд.

Якимось невідомим інструментом на поверхні дуже твердого вулканічного каміння видряпані сценки полювання на доісторичних тварин, картинки хірургічних операцій, астрономи біля телескопа або з підзорною трубою, географі Наска — малюнки на землі, які видно лише з літака, тварини, які ніколи не існували в Америці. Величезна кількість каменів містить малюнки динозаврів та людей, які взаємодіють з ними.

Розкажіть, зображення яких тварин ви впізнали. Чи є серед них такі, що схожі на казкових? Порівняйте ці твори з наскельним живописом печер Африки.

Виконайте ескіз або зробіть імітацію каменів з пластиліну або будь-якої іншої пластичної маси. Нанесіть на поверхню гострою стекою або заточеною дерев'яною паличкою зображення тварини за мотивами каменів Ікі.

На маленьких островах Карибського моря мешкає народ Куна. Його майстрині створюють справжні шедеври жіночого одягу. Мола — предмет жіночого національного одягу, блуза, оздоблена яскравими вставками у вигляді аплікації з клаптиків кольорових тканин, нашитих у кілька шарів одна на одну.

Розгляньте зображення. Зверніть увагу на особливості стилізації природних форм. Які кольори використовують у своїх творах вишивальниці Куна? Як ви гадаєте, що символізують ці кольори?

Намалюйте за уявою композицію «*Чарівні моли*» в техніці аплікації або малювання фломастерами на аркуші кольорового паперу. Доберіть яскраву палітру кольорів, які найкраще передадуть святковість та ошатність народної вишивки Куна.

Організуйте в класі виставку своїх творів на тему «Природа Америки у творах народного мистецтва».

Повернення в сучасну Україну

Ось і завершується наша музична подорож країнами світу. Ми повертаємося додому, до рідної неньки України. Наша Батьківщина славна співучістю й багатою музичною культурою. Народні пісні є душею України, а сучасні талановиті виконавці та виконавиці — її гордістю.

i

Послухайте віночок українських народних пісень, в якому ви почуєте різножанровість та різнохарактерність національної музичної культури.

Які почуття від прослуханих пісень вас охоплюють? Які риси українського характеру передає музика?

i

У репертуарі сучасної співачки Тіни Кароль є чудова пісня «Україна — це ти». Заспівайте її у характері.

Україна — це ти

Моє ім'я — Батьківщина, лелеки легке крило.
 Моє ім'я — Україна, і сонечка тепло.
 Моє ім'я — Вишиванка, я хрестик на полотні.
 Моє ім'я — Синє небо, я сонях малий під ним.
 Татові слова: Україна — це я.
 Мамині пісні: Україна — це ти.

Українська народна пісня ніколи не втрачала популярності. Вона була й залишається головною окрасою родинних і суспільних свят, а її щире звучання чути далеко за межами нашої Батьківщини. Українська естрада завжди вирізнялася національною самобутністю.

Серед провідних естрадних колективів, які прославляли народну пісню, можна назвати дует Олега Ледньова та Людмили Гримаської «Два кольори». Перегляньте кліп до пісні «Ой стояла хата» у його виконанні.

До якого жанру належить пісня: обрядова, побутова, історична? Як виконавці змогли передати народний характер твору? Який настрій створює пісня? Елементи якого мистецтва застосували співак і співачка під час виконання твору?

Серед улюблених пісень нашого народу є дві особливі: «Рече та стогне Дніпр широкий» та «Пісня про рушник». Перша стала своєрідним гімном українців, а друга — візитівкою нашої країни. Ці твори неодмінно присутні у репертуарі кращих голосів сучасного музичного мистецтва України.

О. Чубарева

В. Гришко

Відома оперна співачка Ольга Чубарева разом із зірками італійської опери «Ла Скала» Лоренцо Декарро та Козімо Оресте виконала пісню «Реве та стогне Дніпр широкий». А провідний оперний співак Володимир Гришко наповнив новим звучанням «Пісню про рушник». Послухайте ці твори.

Однією з перлин сучасного музичного мистецтва є пісня композитора Тараса Петриненка «Україна», яка єднає усіх нас, для кого ця земля є Батьківщиною. Давайте послухаємо та заспіваємо її.

Україна

Вірші і музика Т. Петриненка

Помірно

До - ро-ги ін-шо - ї не тре-ба, ко - ли зо-рить Чу-маць-кий
 Ме - ні не мо-жна не лю-би-ти, то - бі не мо-жна не цві-
 Шлях. Я йду від те-бе і до те-бе, по зо-ло-тих тво-їх стеж-
 сти. Лиш до-ти вар-то в сві-ті жи-ти, по-ки жи-веш і кві-тнеш
 ках. - - - У-кра - ї - но, У-кра - ї - но! Пі-сля - да-ле-чі до-
 ти.
 ріг вір - не се - рце, тво - го си - на я кла - ду то-бі до ніг.

Разом з однокласниками та однокласницями проведіть концерт «Рідна пісня в серці». Виконайте улюблені народні пісні та пісні найвідоміших вітчизняних композиторів.

Людина завжди прагнула прикрасити своє житло. Вулиці є не просто частиною міста, а й його обличчям. Вони розповідають багато цікавого про саме місто і його мешканців. Кожен будинок може стати особливим, якщо його прикрасити чудовими розписами.

Нині великої популярності набувають твори нового жанру сучасного образотворчого мистецтва — **муралі**. Вони перетворюють непримітні сірі будівлі на справжні художні експонати.

Мурал — твір живопису, виконаний на стіні будинку, великому паркані та ін. Створення муралів спрямоване на художнє оздоблення архітектурних споруд, надання їм індивідуального вигляду.

Розгляньте зображення розписів, що прикрашають будівлі. Поміркуйте, який український народний розпис здавна був призначений для прикрашання хат.

Розробіть ескіз розпису для будинку, що розташований на вулиці, де ви мешкаєте, або для будівлі рідної школи. Який сюжетний малюнок або орнамент відповідатиме вашому задуму? Доберіть палітру потрібних кольорів. Техніку виконання ескізу оберіть самостійно.

Під час прогулянки рідним містом або селищем зробіть світлини будівель, які, на ваш погляд, було б доречно прикрасити розписом.

Особливо гарного вигляду приміщенню або предметам побуту надає національний колорит. Він створює навколо нас теплу атмосферу родинного затишку, долучає до народних витоків.

Розгляньте інтер'єри приміщень, оздоблених в національному стилі. Розкажіть, які елементи народного мистецтва і побуту використані в них.

Сучасні дизайнери та дизайнерки часто використовують національні орнаменти для оздоблення різних предметів — від простих побутових речей до техніки.

Назвіть види народного мистецтва, які надихнули митців та мисткинь на оздоблення цих предметів. Як ці орнаменти гармонують із формами та призначенням речей?

Модельєри та модельєрки також надають вітчизняній моді національних ознак. Сучасні стилізації старовинного одягу називають **етномодою**.

Розгляньте зображення сучасного національного одягу. Що вам сподобалося найбільше? Зверніть увагу на розташування візерунків. Які риси традиційного костюма ви помітили?

Оберіть сучасний предмет, який ви бажаєте прикрасити народними орнаментами. Розробіть ескіз розпису або вишивки для нього. Поєднайте візерунок з формою предмета. Матеріали для роботи оберіть за власним розсудом.

Мистецтво — мова дружби

Тест

Навчальний рік добігає кінця. Він був насиченим і цікавим. Ви дізналися багато нової й корисної інформації, подорожували різними країнами і континентами, співали гарних пісень та слухали різноманітні музичні твори. Настав час закріпити здобуті вами знання. Урок буде незвичайним, ви будете подорожувати музичною країною. Пам'ятайте, що музична мова зрозуміла кожній людині без перекладу, вона є багатонаціональною.

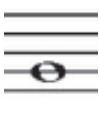
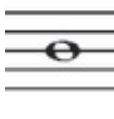
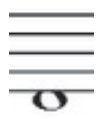

Зупинка «Знавці музики»

Встановіть відповідність між країнами та їхніми відомими композиторами.

Ф. Шопен	Франція
А. Дворжак	Америка
Я. Сібеліус	Італія
Дж. Гершвін	Україна
А. Хачатурян	Польща
В.-А. Моцарт	Фінляндія
Г. Берліоз	Норвегія
Е. Гріг	Вірменія
Дж. Верді	Чехія
М. Лисенко	Австрія

Зупинка «Ребуси»

Відгадайте назви нот та розв'яжіть ребуси.

 -робок	Пара- -ка	Так- 	 -бус
Де- -во	 -вка	 	 -м'я

Зупинка «Юні музикознавці»

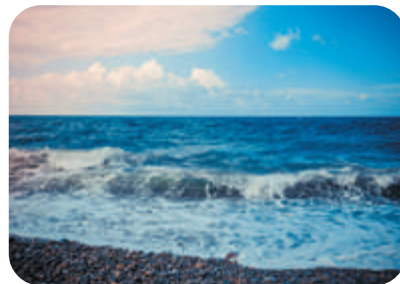
Оберіть правильний варіант відповіді.

1. Полька — це:
 - а) польський народний танець;
 - б) болгарський народний танець;
 - в) чеський народний танець.
2. Синкопа — це:
 - а) зміщення музичного наголосу із сильної долі на слабку;
 - б) швидкість музичного руху;
 - в) гучність звучання.
3. Баркарола — це:
 - а) весела жартівлива пісня;
 - б) календарно-обрядова пісня;
 - в) пісня італійського гандольєра.
4. Яка країна є Батьківщиною Санта-Клауса?
 - а) Норвегія;
 - б) Фінляндія;
 - в) Данія.
5. Е. Гріг є засновником
 - а) норвезького музичного мистецтва;
 - б) французького музичного мистецтва;
 - в) австрійського музичного мистецтва.
6. Пентатоніка — це музичний лад
 - а) із 5 звуків;
 - б) 6 звуків;
 - в) 7 звуків.

Зупинка «Пісенна»

Пригадайте вивчені пісні. Заспівайте пісень з акомпанементом на музичних інструментах, із танцювальними рухами, а українські народні жартівливі пісні виконайте з інсценізацією.

1 Розгляньте світлини. Назвіть рівень горизонту на кожній із них. Дайте визначення горизонту.

2 Як у творах передана глибина простору? Назвіть засоби відтворення простору в живописі.

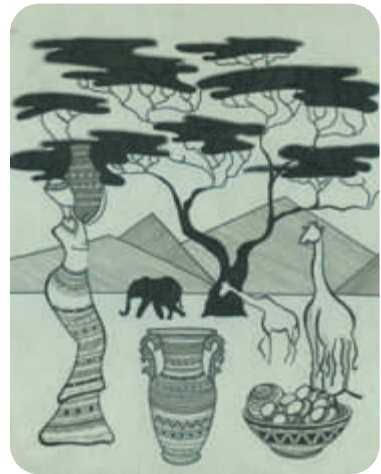
3 Що таке композиційний центр? Якими засобами він виділений у цих творах?

4 Розгляньте твори. Назвіть предмети першого плану, середнього й дальнього.

5 До яких видів мистецтва належать ці твори? У якому з них колір відіграє головну роль?

6 До мистецтва яких народів належать ці твори? Як називається цей вид мистецтва?

СЛОВНИК

Варіації, або варіаційна форма, — музична форма, яка складається з основної теми та кількох частин-варіацій, що являють собою основну тему у зміненому вигляді.

Вітраж — сюжетна або візерункова декоративна композиція з прозорого кольорового скла або інших матеріалів, які пропускають світло.

Гімн — урочиста патріотична пісня, визнана одним із головних символів країни.

Гопак — найвідоміший чоловічий танець. Особливо популярним він був серед козацтва Запорозької Січі.

Дума — жанр поетичного твору, історична пісня героїчного змісту.

Замкнений орнамент — візерунок, декоративні елементи якого згруповані таким чином, що створюють враження колового руху. Його використовують для оздоблення скатертин, серветок, тарілок, скринь.

Ілюстрація — малюнок, який прикрашає книгу, образно розкриває і доповнює зміст літературного твору.

Імпровізація — створення музичного твору під час його виконання, без попередньої підготовки.

Історичні пісні — це пісні, в яких відтворено історичні події, конкретні історичні постаті та висловлено ставлення народу до них.

Камерна музика — вокальна або інструментальна музика, створена для виконання малим складом музикантів у невеликому приміщенні.

Канон у музиці — багатоголосний вокальний твір, де всі голоси виконують одну тему-мелодію, але вступають не одночасно, а по черговому.

Козацькі пісні — це пісні, в яких оспівується Козацька доба та постаті козаків.

Козачок — парний танець, який виконується у швидкому темпі, провідною є жіноча партія. Він жвавіший, ніж гопак.

Краков'як — польський народний парний танець, який складається з невеликих стрибків та підскоків, що виконуються з легкістю, ледве торкаючись землі.

Мазурка — польський народний парний танець у жвавому темпі.

Мелізми — різні мелодійні прикраси звука, які не змінюють темп і ритмічний рисунок мелодії.

Метелиця — жіночий танець, основним елементом якого є коло. Танцювальні рухи подібні кружлянню завірюхи.

Мурал — твір живопису, виконаний на стіні будинку, великому паркані та ін.

Народні символи — це символи, які втілюють риси народної культури.

Обробка народної пісні — це видозмінення пісні композитором/композиторкою за допомогою різних музичних прийомів.

Орігамі — вид японського декоративно-прикладного мистецтва, складання фігурок тварин із аркушів кольорового паперу.

Орнамент — візерунок, побудований на ритмічному чергуванні різних елементів.

Пентатоніка — звукова система, лад, що має п'ять звуків різної висоти у межах октави.

Петрогліфи — наскельний живопис, зображення, нанесені на кам'яну поверхню.

Полонез — старовинний польський бальний танець, хода урочистого характеру. Полонезом відкривали бали та урочисті танцювальні вечори.

Рапорт — повторюваний елемент або елементи орнаменту, які чергуються через однакові інтервали.

Рапсодія — музичний інструментальний твір, вид музичної фантазії на народні теми.

Символ — це умовне, стисле поняття, яке утілює певну ідею, позначення якогось предмета або явища.

Символічний орнамент — візерунок, створений із умовних зображень стихій і явищ природи — сонця, землі, води, дощу, блискавиці та ін.

Симфонічна поема — жанр симфонічної музики, одночастинний твір для симфонічного оркестру з програмою літературного, живописного чи історичного походження.

Синкопа — це зміщення музичного наголосу із сильної долі на слабку.

Сітчастий орнамент — візерунок, елементи якого заповнюють усю поверхню предмета і створюють враження руху в усіх напрямках. Прикладом використання такого орнаменту може слугувати елемент українського жіночого одягу — плахта.

Стрічковий орнамент — візерунок, декоративні елементи якого створюють ритмічний ряд, що вписується в стрічку. Його можна побачити в оздобленні одягу, країв посуду.

Шансоньє — французький естрадний співак, виконавець жанрових пісень, часто автор слів і музики до них.

Відомості про користування підручником

№ з/п	Прізвище та ім'я учня / учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	у кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

РУБЛЯ Тетяна Єгорівна
МЕД Ірина Леонідівна
ЩЕГЛОВА Тетяна Леонідівна

«МИСТЕЦТВО»

**Підручник інтегрованого курсу для 4 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів.

Продаж заборонено

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Редактор *О. В. Гноїнська*. Технічний редактор *А. В. Пліско*.
Художнє оформлення *В. І. Труфена*. Комп'ютерна верстка *Ю. О. Неджері*.
Коректор *Н. В. Красна*

Окремі зображення, що використані в оформленні підручника,
розміщені в мережі Інтернет для вільного використання

Підписано до друку 23.04.2021 р. Формат 84×108/16.
Папір офсетний. Гарнітура Прагматика. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 13,44. Обл.-вид. арк. 12,8.
Наклад 71 693 пр. Зам. № 3305-2021

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5215 від 22.09.2016.
Адреса редакції: вул. Космічна, 21а, Харків, 61165.
E-mail: office@ranok.com.ua. Тел. (057) 719-48-65, тел./факс (057) 719-58-67.

Підручник надруковано на папері українського виробництва
Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»,
пров. Сімферопольський, 6, Харків, 61052.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5340 від 15.05.2017.
Тел. +38 (057) 712-20-00. E-mail: sale@triada.kharkov.ua

МИСТЕЦТВО

4 клас

Особливості підручника:

- Органічне поєднання образотворчої та музичної складових у кожній темі сприяють збагаченню емоційної сфери та естетичного досвіду учнів/учениць, розвитку їхнього художнього смаку.
- Твори мистецтва спрямовані на виховання шанобливого ставлення до національної та світової культурної спадщини.
- Мистецькі проекти формують уміння визначати власні художні інтереси й потреби, сприяють проявам творчої ініціативи та виявленню бажань впроваджувати нові ідеї.
- Ілюстративний та музичний матеріали максимально наближені до дитячого сприйняття, втілюють ідеї доброзичливості, толерантності, любові до Батьківщини.
- Словник пропонує перелік мистецьких термінів, необхідних для використання під час опрацювання тем.

Інтернет-підтримка:

- Презентації за темами уроків.
- Тестові завдання.
- Музичні твори.

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Інтернет-підтримка

